

UiO • **Det juridiske fakultet**

Etterforsknings- og påtaleplikt til barnets beste

Strafferettslig beskyttelse av barn mot vold på etterforsknings- og påtalestadiet

Kandidatnummer: 765

Leveringsfrist: 25. april 2014

Antall ord: 17350

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Plassering av tema og problemstilling	1
1.2	Aktualitet - Strafferettslig beskyttelse av barn i fokus	3
1.3	Avgrensninger og begrepsavklaringer	4
1.3.1	Hva er strafferettslig beskyttelse?	4
1.3.2	Påtaleavgjørelser på etterforsknings- og påtalestadiet	5
1.3.3	Politi- og påtalemyndigheten	6
1.3.4	Vold mot barn	6
1.4	Rettskilder og metode.....	9
1.4.1	Utgangspunktet for tolkningen	9
1.4.2	Barnekonvensjonens stilling i norsk rett.....	11
1.5	Den videre fremstillingen.....	13
2	PLIKTEN TIL Å BESKYTTE BARN MOT VOLD	15
2.1	På hvilken måte skal barn beskyttes mot vold?.....	15
2.2	Hvilke straffebud beskytter barn mot vold og vil kunne utløse en etterforsknings- og påtaleplikt hvis de brytes?.....	17
2.3	Et sterkt formelt vern, men er vernet reelt?.....	20
3	GRUNNLEGGENDE HENSYN SOM GJØR SEG GJELDENDE, PÅ ETTERFORSKNINGS- OG PÅTALESTADIET	24
3.1	Barnets beste - et hensyn, en regel og et prinsipp	24
3.2	Målet med straffeprosessen - realisere det strafferettslige ansvar.....	27
3.3	Uskyldspresumsjonen og hensynet til riktige domfellelser.....	30
3.4	Opportunitetsprinsippet	32
4	VURDERING AV REGLENE FOR ETTERFORSKNING OG PÅTALE	36
4.1	Utgangspunkter for etterforskning av vold mot barn	36
4.1.1	Hva er etterforskning?.....	36
4.1.2	Hvem iverksetter etterforskningen?	37
4.1.3	Hvordan kommer etterforskningen i gang?	38

4.2	Plikt til å etterforske?	42
4.2.1	Riksadvokatens instruksjer og andre føringer	42
4.2.2	Bevissikring – særlig om dommeravhørets bevisverdi	45
4.3	Avgjørelsen av påtalespørsmålet	48
4.3.1	Ubetinget offentlig påtale	48
4.3.2	Henleggelse eller reise sak for retten?	49
4.4	Bistandsadvokaten	53
4.4.1	Den viktige rollen under etterforskningen	53
4.4.2	Kontrollfunksjon	54
4.4.3	Klage over henleggelse	54
4.4.4	Rett på bistandsadvokat?	55
5	AVSLUTTENDE OPPSUMMERING	57
6	LITTERATURLISTE	59
6.1	Lov og forskrift	59
6.2	Internasjonale konvensjoner	59
6.3	Rettspraksis	59
6.4	Forarbeider	60
6.5	Litteratur	61
6.6	FNs Barnekomité	63
6.7	Riksadvokatens rundskriv	64
6.8	Annet	65

1 Innledning

1.1 Plassering av tema og problemstilling

Et stort antall barn blir i dag utsatt for vold, overgrep og utnyttelse i Norge. Nye undersøkelser viser at rundt 15 % av befolkningen blir seksuelt misbrukt før fylte 18 år og det anslås at mellom 8000 og 22000 barn er vitne til eller utsettes for grov vold i nære relasjoner.¹ Tallene er oppsiktsvekkende. Samtidig kommer det fram at vold mot barn svært ofte er skjult og mørketallene antas å være store på området.² Dette betyr at få tilfeller anmeldes, etterforskes og påtales.

Barn som utsettes for vold vil ha stor risiko for å få alvorlig psykiske og atferdsmessige problemer, som vil kunne være direkte ødeleggende for barnet resten av livet. Fordi barn er i en utviklingsfase og har grunnleggende behov for omsorg og beskyttelse, er de spesielt sårbare for skader som følge av volden. Videre har barn få muligheter til selv å unngå vold og overgrep, og er helt avhengig av at voksne griper inn og involverer seg. Barns særlige behov for beskyttelse mot vold er derfor en menneskerettsforpliktelse. Gjennom ratifikasjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter³ er Norge forpliktet til å ha et effektivt system for å beskytte barn mot vold, og skal i utgangspunktet benytte alle tilgjengelige ressurser for å gjennomføre og sikre barns rettigheter etter konvensjonen jfr. artikkel 4.

Rettslig beskyttelse er en sentral side av et slikt effektivt system til beskyttelse av vold mot barn. Politi- og påtalemyndighetens straffefølgingsfunksjon er i denne sammenheng helt avgjørende for forebyggingen og bekjempelsen av vold, og straffesystemet inngår derfor som en av komponentene i den rettslige beskyttelsen av barn. Barnevernets beskyttende tiltak er et eksempel på en annen komponent. At politiet får kjennskap til vold mot barn og iverksetter etterforskning og påtaler volden er en nødvendighet for at barns rett til beskyttelse mot vold skal bli reell. Det er bare politiet som er utstyrt med en slik myndighet og et aksjonspotensiale som er sterkt nok til å slå effektivt ned på disse forholdene.⁴ Fokuset i denne oppgaven vil

---

¹ NKVTS rapport 1/2014 s.109 og Vista Analyse Rapport 2012/41 s.9.

² NKVTS rapport 1/2014 s.119 og Robberstad (2014) s.89.

³ FNs internasjonale konvensjon om barnets rettigheter av 20.november 1989, heretter barnekonvensjonen.

⁴ NOU 1981:35 s.67.

derfor ligge på den strafferettslige beskyttelsen av barn, og nærmere avgrenset til beskyttelsen på etterforsknings- og påtalestadiet i prosessen.

Politi- og påtalemyndigheten er imidlertid ikke gitt myndighet til å avdekke og oppklare straffbare forhold til en hver pris, men må forholde seg til begrensede ressurser, regler i straffelovene, samt ulike normer for prioriteringer og andre grunnleggende hensyn.⁵ Av den grunn er de gitt et visst skjønn til å vurdere hvilke saker som skal straffeforfølges. Utgangspunktet for skjønnsavveiningen er en balanse mellom det offentliges interesse i å straffeforfølge og realisere det strafferettslige ansvar, og hensynet til individets vern mot uriktige domfellelser. I saker om barn vil imidlertid hensynet til barnets beste som et lovpålagt hensyn jfr. barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 måtte tas i betraktning, og vil kunne påvirke skjønnsavveiningen til å bedre ivareta og beskytte barnet.

Problemstillingen for oppgaven er derfor i hvilken grad politi- og påtalemyndigheten kan utøve skjønn når det er spørsmål om å etterforske og påtale voldssaker mot barn, og om skjønnet er mer begrenset som følge av forpliktelser etter FNs barnekonvensjon og andre rettslige instruksjoner.

Jeg vil i denne oppgaven undersøke hvordan en rettslig sett kan gi barna en større plass i skjønnsavveiningen på etterforsknings- og påtalestadiet på grunnlag av realiseringsprinsippet og prinsippet om barnets beste, slik at de kan få et mer reelt strafferettslig vern. Videre vil jeg belyse de rettslige rammene som foreligger til vern av barnet på dette stadiet i prosessen, samt hvor det viser seg å være svakheter ved vernet. Jeg vurderer derfor hvilke krav som stilles til politi- og påtalemyndighetens straffeforfølgning i et barneperspektiv og undersøker om det kan kreves en høyere rettslig standard for å sikre barn mot vold, som de mest sårbare og forsvarsløse individene i samfunnet. Kan det i denne forbindelse foreligge en større grad av etterforsknings- og påtaleplikt?

---

⁵ Auglend (2004) s.422-424.

1.2 Aktualitet - Strafferettslig beskyttelse av barn i fokus

Bakgrunnen for valg av temaet for oppgaven er de siste års økte fokus på strafferettslig beskyttelse av barn, og i den forbindelse større utvikling av et barneperspektiv i strafferetten. Noen forhold som kan nevnes i denne sammenheng er den kjente Christoffer-saken og dens bidrag til utvikling av medvirkningslæren jfr. RG 2013 s. 292, vedtakelsen av familievoldsbestemmelsen i straffelovens⁶ § 219 i 2005 og derav Høyesteretts anerkjennelse av barns selvstendige vern som vitne til vold mot nærstående i Rt. 2010 s. 949. Også innføringen av etterforskningsplikt ved plutselig barnedød i straffeprosesslovens⁷ § 224 (4) i 2011 er ment å styrke barns rettsstilling.

Samtidig har vi denne vinteren nesten daglig kunne lese avisartikler om volds- og overgrep utsatte barn som venter ulovlig lenge på dommeravhør og manglende gjennomføring av rettsmedisinske undersøkelser, noe som kan vitne om problematisk og mangelfull etterforskning av barnevoldssaker.⁸ Videre viser riksadvokaten bekymring over store mørketall og at få tilfeller av vold mot barn påtales, og har derfor rettet stort fokus på å styrke etterforskningen.⁹ Stortinget har også viet oppmerksomhet til viktigheten av straffeforfølgningen. Ved blant annet å skjerpe straffenivået for volds- og seksualforbrytelser gis det signal om strengere håndheving av disse forbrytelsene, og et ønske om flere tiltaler for retten. Det ventede vedtaket fra Stortinget om å fjerne foreldelsesfristen for drap- og seksualforbrytelser er også et viktig signal i samme henseende.¹⁰

De nevnte forhold viser at det foreligger en utvikling og en større forståelse og vilje for at barn har rett til og behov for et særlig sterkt strafferettslig vern. Det viser seg dessverre at viljen skiller seg fra de faktiske forhold. Mitt ønske med denne oppgaven er å undersøke om det er grunnlag for å si at politi- og påtalemyndigheten har en større etterforsknings- og påtaleplikt når barn utsettes for vold og overgrep, slik at deres strafferettslige vern blir sterkere og mer reelt.

---

⁶ Almindelig borgerlig Straffelov av 22.mai 1902 nr.10, heretter strl.

⁷ Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22.mai 1981 nr.25, heretter strpl.

⁸ Se bl.a. Aftenpostens artikler 21.02.2014 og 02.03.2014.

⁹ Se bl.a.RA-1/2014 s.2-3 og 9.

¹⁰ Meld.St.15(2012-2013) s.94.

1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer

1.3.1 Hva er strafferettslig beskyttelse?

Straffeforfølgning er en del av en større helhet i den rettslige beskyttelsen av barn. En kan derfor først spørre hvorfor det er viktig å straffe. Av forarbeidene til straffeloven 2005 følger det at vi straffer for å hindre fremtidige uønskede handlinger, dvs. de handlinger som er kriminalisert.¹¹ Straffens formål er derfor prevensjon. Gjennom straffens preventive virkning gis barnet beskyttelse mot vold. For det første ved at en potensiell voldsutøver avstår fra vold på grunn av faren for å bli straffeforfulgt og straffet, såkalt allmennpreventiv beskyttelse.¹² Men også ved at en voldsutøver faktisk får straff og ”tas bort” og hindres fra å utøve vold mot barnet, blir barnet beskyttet. Dette er den individualpreventive beskyttelsen, som også er viktig for barnets følelse av å bli trodd og mulighet til å gå videre.¹³ Ved at politiet etterforsker og reiser sak for retten slik at det blir straffedom, vil barnet og gruppen av barn faktisk beskyttes fordi det strafferettslige ansvar blir realisert og de preventive virkningene oppfylles.

Samtidig som straffeforfølgelse, inngår også tiltak fra barnevernet i den rettslige beskyttelsen av barn. Dette er en rettslig beskyttelse som er mer direkte rettet mot barnet. I tiden etter et straffbart overgrep er det barnevernets ansvar (subsidiært til foreldrene) å ivareta barnets omsorgs- og oppvekstvilkår, og som faktisk sett skal beskytte barnet i denne fasen uavhengig av om det senere blir en straffedom.¹⁴ Det er ikke slik at barnevernet har like streng bevisbyrde som påtalemyndigheten i en straffesak. Barnevernet må dermed ikke legge ned sitt arbeid selv om straffesaken henlegges. Av den grunn er det viktig at barnevernet har det klart for seg at beskyttelsen av barnet også er deres ansvar i tiden før, under og etter straffeforfølgelsen.¹⁵

I litteraturen pekes det imidlertid på at barnevernet blir passive og handlingslammet når en barnevoldssak etterforskes hos politiet, også dersom saken henlegges.¹⁶ Det kan være et

---

¹¹ Ot.prp.nr.90(2003-2004) s.77-78.

¹² Ot.prp.nr.90(2003-2004) s.79-80.

¹³ Ot.prp.nr.90(2003-2004) s.78-79.

¹⁴ Lindboe (1994) s.25.

¹⁵ Lindboe (1994) s.25.

¹⁶ Bl.a.Lindboe (1994) s.25

spørsmål om barnevernet er varsomme med å anmelde saker til politiet fordi de har en oppfatning om at det strafferettslige ikke er så viktig eller vil ta lang tid, og vil selv unngå handlingslammelse. Disse forholdene vil kunne påvirke den rettslige beskyttelsen av barna i negativ forstand.

Selv om denne oppgaven etter dette avgrenses til strafferettslig beskyttelse, må en ha i mente at straff er del av en større helhet i den rettslige beskyttelsen av barna. Dersom den strafferettslige beskyttelsen ikke er effektiv og mindre reell, vil det videre kunne påvirke barnas rettslige beskyttelse hos barnevernet gjennom handlingslammelse og passivitet.

1.3.2 Påtaleavgjørelser på etterforsknings- og påtalestadiet

Opgaven er begrenset til etterforsknings- og påtalestadiet i straffeprosessen. Det betyr fra det tidspunktet politiet har fått en anmeldelse eller på annen måte har en formodning om vold mot barn, som gjør at påtaleavgjørelser må tas.¹⁷ Spørsmål og vurderinger på anmeldelsesstadiet vil derfor ikke bli behandlet i oppgaven.

Påtaleavgjørelser på etterforsknings- og påtalestadiet kan være både positive og negative. Positive påtaleavgjørelser innebærer beslutninger om å iverksette straffeforfølgning i form av blant annet etterforskning etter strpl. § 224 og utferdigelse av tiltalebeslutning etter strpl. § 249.¹⁸ Andre positive påtaleavgjørelser, som bruk av tvangsmidler eller påtaleunntatelse, avgrenses det mot i oppgaven og vil ikke bli behandlet. Negative påtaleavgjørelser innebærer at straffeforfølgning ikke innledes, og er dermed beslutninger om å ikke iverksette eller begrense, innstille og avslutte etterforskning, slik at saken henlegges uten straffereaksjon.¹⁹

Begrepet ”påtale” har imidlertid ikke en konsekvent betydning i straffeprosessloven, men vil for eksempel kunne innebære det samme som begrepet ”tiltale”, nemlig å reise sak for retten.²⁰ Når jeg bruker uttrykket ”påtaleplikt” i oppgaven betyr det da plikt til å reise sak for retten. Hvilke av de to uttrykk en velger har ifølge forarbeidene ikke noen realitetsbetyd-

---

¹⁷ Kjelby (2013) s.44.

¹⁸ NUT 1969:3 s.174.

¹⁹ Kjelby (2013) s.54.

²⁰ NUT 1969:3 s.173.

ning.²¹ I fremstillingen vil jeg bruke begrepet ”påtale” i forbindelse med de positive påtaleavgjørelsene. For de negative påtaleavgjørelsene vil jeg bruke betegnelsen henleggelse.

1.3.3 Politi- og påtalemyndigheten

Det er politi- og påtalemyndighetens påtalevurderinger i forbindelse med vold mot barn som er gjenstand for analysene i oppgaven.

På etterforsknings- og påtalestadiet befinner vi oss hovedsakelig innenfor politiorganisasjonens område. Det er påtalemyndigheten i politiet som beslutter å iverksette, begrense eller avslutte etterforskning, og de tar ofte også stilling til tiltale spørsmålet. Unntak kan være når det er saker som krever avgjørelse av overordnet påtalemyndighet, som statsadvokat eller riksadvokat. Vurderinger tatt av polititjenestemenn uten påtalekompetanse vil også spille en rolle, da det er disse som gjennomfører selve etterforskningen og i praksis vil kunne iverksette etterforskning.²² Jeg bruker derfor betegnelsen ”politi- og påtalemyndigheten” når jeg sikter til vurderinger eller avgjørelser tatt av de nevnte aktører på etterforsknings- og påtalestadiet i straffeprosessen.

De enkelte rettsregler for kompetansefordelingen mellom politi- og påtalemyndigheten på dette stadiet i straffeprosessen kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 4.1.2.

1.3.4 Vold mot barn

For å vite hva som regnes som vold mot barn og som vil utløse den strafferettslige beskyttelsen må det foretas en grundig redegjørelse for voldsbegrepet.

Vold er et samlebegrep som favner bredt og oppfattes ulikt avhengig av situasjon og fagfelt. Det foreligger derfor ingen allmenngyldig definisjon av begrepet vold.²³ Per Isdals definisjon av vold som ”enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil”, er imidlertid en mye brukt definisjon i juridisk sammenheng der

---

²¹ NUT 1969:3 s.173-174.

²² Auglend (2004) s.292.

²³ Stang (2011) s.156.

fokuset ligger på voldens rettslige følger.²⁴ Isdal bryter voldsbegrepet videre opp i flere underkategorier som fysisk, psykisk, seksuell, materiell og latent vold.

Anerkjennelsen av latent vold som en konstant frykt for muligheten for nye voldsepisoder, er viktig i sammenhengen vold mot barn. For det første fordi det er selve frykten for vold som særlig rammer barnet som et uutviklet og forsvarsløst individ hardt, og frykten blir derfor i større grad styrende for barnets atferd.²⁵ For det andre forekommer vold mot barn oftest i nære relasjoner, og den latente volden er her ofte dominerende.

I en rettslig sammenheng må voldsbegrepet knyttes opp mot de rettslige rammene som det skal presenteres sammen med. I denne fremstillingen er voldsbegrepet knyttet sammen med strafferettslig beskyttelse av barn, og må derfor fremstilles i tråd med et barnerettslig og strafferettslig perspektiv. Verken barnekonvensjonen eller straffeloven operer med en legaldefinisjon av vold. Hva som nærmere bestemt defineres som vold må derfor ta utgangspunkt i en tolkning av lovens bestemmelser.

Etter barnekonvensjonens artikkel 19 nr. 1 er statene forpliktet til å beskytte barn mot ”alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk” fra foreldre og andre omsorgspersoner. Artikkel 19 er konvensjonens hovedbestemmelse til beskyttelse av barn mot vold, men en nærmere beskrivelse av voldsbegrepet kommer imidlertid ikke direkte fram av bestemmelsen.

I 2011 ga FNs barnekomité ut en ny generell kommentar om tolkningen av artikkel 19 som nærmere belyser voldsbegrepet. Komiteen la i den forbindelse stor vekt på at psykisk vold er omfattet av voldsbegrepet og uttalte:

”[...]’violence’ is understood to mean ’all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse’ as

---

²⁴ Se NOU 2003:31 s.34, Stang (2011) s.156 og Meld.St.15(2012-2013) s.25 med henvisning til Per Isdal, *Meningen med volden*, Kommuneforlaget 2000.

²⁵ Stang (2011) s.156 og Meld.St.15(2012-2013) s.25.

listed in article 19, paragraph 1, of the Convention.[...] In common parlance the term violence is often understood to mean only physical harm and/or intentional harm. However, the Committee emphasizes most strongly that the choice of the term violence in the present general comment must not be interpreted in any way to minimize the impact of, and need to address, non-physical and/or non-intentional forms of harm”.²⁶

Videre i samme generelle kommentar understreker barnekomiteen at ”all forms of violence, however light, are unacceptable” og at uttrykket ’alle former for fysisk eller psykisk vold’ ”does not leave room for any level of legalized violence against children”.²⁷ Det betyr at barnekomiteen tolker konvensjonen slik at ingen forekomst av vold mot barn skal forekomme overhode, verken fysisk eller psykisk.²⁸ En slik tolkning er også lagt til grunn av komiteen i generelle kommentar nr. 8 fra 2006 og i UNICEFs håndbok om gjennomføringen av barnekonvensjonen.²⁹

Et forbud mot alle former for vold følger også av barneloven³⁰ § 30 (3), der det heter at:

”barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.”

Denne nulltoleransen for vold innebærer at det er en rekke straffebud som vil være relevante i et strafferettslig perspektiv der siktemålet er vern av barns fysiske og psykiske integritet. Når begrepet ”vold” brukes i oppgaven, siktes det dermed til alle elementer ved de handlinger som krenker barns fysiske og psykiske integritet og som i dag er belagt med straff. De enkelte straffebud og deres nærmere innhold kommer jeg tilbake til i kapittel 2.2.

---

²⁶ General Comment No.13 (2011) avsnitt 4.

²⁷ General Comment No.13 avsnitt 17.

²⁸ Høstmølingen m.fl.(2012) s.313, Stang (2011) s. 158 og 160 og Søvig (2009) s.82.

²⁹ Stang (2011) s.158.

³⁰ Lov om barn og foreldre av 8. april nr. 7, heretter barneloven.

Jeg anvender også et vidt voldsbegrep i oppgaven slik det defineres over og i tråd med den nulltoleransen for vold mot barn som følger av norsk rett. Grunnen til valget av et slikt bredt voldsbegrep, er at vold mot barn er sammensatt og flytende, og sjelden vil bestå av bare én voldsform. Dessuten vil de prinsipper jeg vurderer i forbindelse med etterforskning og påtale av vold mot barn gjelde uavhengig av om det er snakk om vold i form av fysisk og psykisk barnemishandling eller vold i form av seksuelle overgrep eller utnyttelse av barn. For en bedre sammenheng og variert språkbruk, bruker jeg uttrykk som ”vold mot barn”, ”vold, overgrep og utnyttelse av barn” eller ”barnevold” som alle har samme innhold som det voldsbegrepet som defineres her og gir uttrykk for hvor bredt voldsbegrepet faktisk er.

Videre har jeg valgt å ikke begrense oppgaven til én bestemt voldssituasjon, som for eksempel bare vold mot barn i nære relasjoner. Volden som utøves mot barnet kan derfor være fra familie, bekjente eller fra ukjente. Dette er gjort av hensyn til det kildemateriale som foreligger på dette rettsområdet. Vold mot barn i forbindelse med politi- og påtalemyndighetens plikt til straffeforfølgning er i mindre grad utdypet i juridisk teori. Ved å velge bare én voldsform og én voldssituasjon ville oppgaven fort bli for snever.

Jeg har derfor måtte hente informasjon fra ulike kilder, der noen er konsentrert om én voldsform, mens andre diskuterer på et mer generelt grunnlag slik jeg gjør her. Det er en overvekt av fremstillinger av vold mot barn i nære relasjoner. Dette kan skyldes at det er denne typen vold som oftest rammer barn, og den situasjon som er vanskeligst å oppdage fordi den foregår innenfor husets fire vegger. Juridiske fagdisipliner har derfor et ansvar for å synliggjøre denne typen vold spesielt. Dette vil til dels prege min oppgave. Likevel mener jeg at de prinsipielle utgangspunkter jeg trekker frem og vurderer i oppgaven vil kunne gjelde på generelt grunnlag når det kommer til politi- og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse ved straffeforfølgning i barnevoldssaker.

1.4 Rettskilder og metode

1.4.1 Utgangspunktet for tolkningen

I denne oppgaven skal jeg fremstille og vurdere gjeldende rettsregler i forbindelse med etterforskning og påtale av vold mot barn, og vil i den sammenheng trekke opp det rettslige ram-

meverket som foreligger på dette stadiet i prosessen. Utgangspunktet for tolkningen er alminnelige tolkningsprinsipper i tråd med norsk rettskildelære.³¹

Oppgavens tema og problemstilling er både av praktisk og teoretisk betydning innenfor barne- og strafferetten. Problemstillingen er likevel sammensatt og kompleks og har ikke vært inngående behandlet i juridisk teori eller rettspraksis. Dette må blant annet ses i sammenheng med at oppgaven er begrenset til etterforsknings- og påtalestadiet i straffeprosessen, som er viet mindre oppmerksomhet i norsk juridisk teori, men også at oppgaven ligger i en krysning med barneretten og barns menneskerettigheter som et relativt nyere og dynamisk rettsområde. Flere av spørsmålene jeg reiser underveis er derfor åpne og vil måtte bero på avveininger av grunnleggende rettsprinsipper og reelle hensyn.

Ettersom oppgaven omhandler barns menneskerettigheter, vil også forholdet mellom norsk rett og menneskerettighetene ha betydning for tolkningen. Barnekonvensjonen er den sentrale konvensjonen når det kommer til barns menneskerettigheter. Barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse vernes også i andre menneskerettskonvensjoner som Norge har ratifisert og er bundet av. På grunn av barns særlige sårbare stilling går vernet mot vold imidlertid lenger etter barnekonvensjonen enn etter vernet i andre menneskerettskonvensjoner.³² Fokuset i oppgaven vil av den grunn være på barnekonvensjonen.

Likevel skal det bare helt kort vises til Den europeiske menneskerettskonvensjonen,³³ som gjelder som norsk lov og har forrang ved motstrid med annen norsk lovgivning jfr. menneskerettsloven³⁴ § 3 jfr. § 2 nr. 1, fordi denne har interesse for spørsmålet om politi- og påtalemyndighetens etterforsknings- og påtaleplikt.

Gjennom EMDs praksis er EMK artikkel 1 og dens ordlyd ”secure” blitt tolket som et utgangspunkt for læren om statens positive sikringsplikter.³⁵ Dette betyr at staten pålegges en

---

³¹ Slik den kommer til uttrykk hos Torstein Eckhoff (Eckhoff 2001).

³² Høstmælingen m.fl.(2012) s.310.

³³ Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4.november 1950, heretter EMK.

³⁴ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.mai 1999 nr.30, heretter menneskerettsloven.

³⁵ NOU 2006:10 s.80-81.

handlingsplikt til å sikre oppfyllelsen av konvensjonens bestemmelser, også i visse tilfeller når krenkelses begås av private personer. Etter EMK artikkel 8 utledes det i den forbindelse en positiv plikt for staten til å ha etterfølgende tiltak som effektiv etterforskning, ved en privatpersons krenkelse av for eksempel et barns fysiske og psykiske integritet, som er blant de interesser artikkel 8 verner.³⁶ En tilsvarende positiv plikt til å etterforske følger også av EMK artikkel 3 som sikrer enhver retten til ikke å bli utsatt for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.³⁷ Begrunnelsen for at EMK operer med positive sikringsplikter er for å sikre realiteten i konvensjonsbestemmelsene.³⁸ På grunn av oppgavens rammer og konsentrasjon om barnekonvensjonen, vil jeg ikke gå nærmere inn på pliktene etter EMK, men begrenser meg til å nevne at EMKs sikringsplikt vil kunne ha argumentasjonsverdi for spørsmålet om etterforsknings- og påtaleplikt i barnevoldssaker.

1.4.2 Barnekonvensjonens stilling i norsk rett

Barnekonvensjonen ble vedtatt 20. november 1989, og er i dag ratifisert av alle land, unntatt USA og Somalia. Norge ratifiserte konvensjonen 8. januar 1991, og i 2003 ble konvensjonen med tilleggsprotokoller inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 4. Barnekonvensjonen har en sterk stilling i norsk rett da det følger av menneskerettsloven § 3 at konvensjonens bestemmelser ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen norsk lovgivning. Norge har derfor sterke forpliktelser til å gjennomføre og beskytte barns rettigheter etter konvensjonen.

Barnekonvensjonen inneholder alle de alminnelige menneskerettighetene som også følger av andre menneskerettighetskonvensjoner, men på grunn av barns fysiske og mentale umodenhet har de et særlig behov for beskyttelse og omsorg som Barnekonvensjonen spesielt tar sikte på å verne.³⁹ Konvensjonen bygger derfor på fire grunnleggende prinsipper som skal legges til grunn ved tolkningen og anvendelsen av konvensjonens øvrige bestemmelser. Prinsippene er barnets rett til ikke-diskriminering jfr. artikkel 2, barnets rett til liv og utvikling jfr. artikkel 6, barnets rett til å delta og bli hørt jfr. artikkel 12 og hensynet til barnets beste jfr. artikkel 3,

---

³⁶ NOU 2006:10 s.80-81 og Stang (2011) s.160.

³⁷ NOU 2006:10 s.84 og 90.

³⁸ NOU 2006:10 s.85.

³⁹ Høstmælingen m.fl.(2012) s.18.

som er den artikkelen som vil ha størst interesse for spørsmålet om etterforsknings- og påtaleplikten.

Ved tolkning av barnekonvensjonen må man ellers legge alminnelige tolkningsregler for internasjonale konvensjoner til grunn. Etter Wienkonvensjonen artikkel 31 må en ta utgangspunkt i den naturlige språklige forståelsen av ordlyden i konvensjonen, og en må se hen til en av de offisielle utgavene av konvensjonen for en mest mulig korrekt gjengivelse av konvensjonens innhold.⁴⁰ Videre skal ordlyden tolkes i sin helhet og i sammenheng med konvensjonens ”object and purpose”. At konvensjonens formål er sentral for tolkningen kommer også til uttrykk i barnekonvensjonen, og FNs barnekomité legger blant annet vekt på dette for at konvensjonen skal fremstå sammenhengende og helhetlig.⁴¹ Som andre internasjonale konvensjoner, er barnekonvensjonen et dynamisk instrument som må tolkes i tråd med dagens situasjon og samfunnsutvikling.

FNs barnekomité bidrar gjennom tilsyn, kontroll og uttalelser til en dynamisk utvikling og klargjøring av konvensjonens bestemmelser. Deres uttalelser er sentrale for tolkningen, fordi barnekonvensjonen ikke har noe klageorgan. Det er imidlertid noe usikkert hvilken rettskildemessig vekt uttalelsene har i norsk rett, da uttalelsene i utgangspunktet ikke er juridisk bindende for Norge.⁴² Likevel uttaler departementet i Ot.prp.nr.104 (2008-2009) at:

”de generelle kommentarene som FNs barnekomité utgir er verdifulle retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av konvensjonen. FNs barnekomité er det ekspertorgan som tolker barnekonvensjonen. Det bør derfor legges relativt stor vekt på disse uttalelsene ved tolkning og anvendelse av konvensjonens bestemmelser i praksis”.⁴³

Også Høyesterett har uttalt seg om tolkingen av barnekonvensjonen og barnekomiteens uttalelser, og i Rt. 2009 s. 1261 kommer det fram at barnekomiteens generelle kommentarer bør

---

⁴⁰ Vienna Convention on the Law of Treaties av 23.mai 1969, artikkel 31 til 33.

⁴¹ Smith (2008) s.86-87.

⁴² Høstmølingen (2003) s.80.

⁴³ Ot.prp.nr.104(2008-2009) s.26.

tillegges vekt.⁴⁴ I samme dom blir statenes rapporter til barnekomiteen og komiteens ”concluding observations” vurdert, og vil derfor også ha relevans.⁴⁵ Flere rettsteoretikere legger også vekt på at komiteens kommentarer er verdifulle retningslinjer for tolkingen og anvendelsen av konvensjonen.⁴⁶ Barnekomiteens uttalelser vil da etter dette være en relevant rettskildefaktor for oppgaven, fordi de nærmere vil kunne belyse om pliktene etter barnekonvensjonen begrenser politi- og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse på etterforsknings- og påtalestadiet.

I den forbindelse vil jeg videre anlegge et barneperspektiv i fortolkningen av reglene, i tråd med barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 1 om hensynet til barnets beste.⁴⁷ Dette innebærer at jeg vurderer og analyserer rettsreglene gjennom barnets synsvinkel, men også slik at jeg har ”barnets situasjon som en overordnet referanseramme” for det jeg skriver.⁴⁸ En slik anvendelse av et barneperspektiv ved tolkninger som berører barn følger av FNs barnekomité’s generelle kommentar fra mai 2013, som slår fast at artikkel 3 nr. 1 er et hensyn, en regel og et prinsipp.⁴⁹

1.5 Den videre fremstillingen

Den videre fremstillingen er delt inn i kapitlene 2 til 5. I kapittel 2 starter jeg med plikten til å beskytte barn mot vold, og spør om hva og på hvilken måte barn skal beskyttes mot vold. Videre stiller jeg spørsmål ved hvor reell barns rett på beskyttelse mot vold er i norsk rett, og hvilken rolle politi- og påtalemyndighetens straffeforfølgning spiller i dette henseende. Redegjørelsen i kapittel 2 gir grunnlaget for diskusjonen om en etterforsknings- og påtaleplikt i barnevoldssaker.

I kapittel 3 går jeg inn på de grunnleggende hensyn som gjør seg gjeldende når politi- og påtalemyndigheten tar stilling til iverksettelse av etterforskning og påtale av vold mot barn. Det er hvordan politi- og påtalemyndigheten vokter disse til dels kolliderende hensynene som får

---

⁴⁴ Rt. 2009 s.1261 avsnitt 44.

⁴⁵ Rt. 2009 s.1261 avsnitt 63-67.

⁴⁶ Blant annet Høstmælingen (2003) s.80 og Smith (2008) s.88 gir uttrykk for dette.

⁴⁷ Se for en nærmere tolkning av BK artikkel 3 nr.1 i kapittel 3.1.

⁴⁸ Stang (2007) s.86-87.

⁴⁹ General Comment No.14 avsnitt 6.

betydning for graden av en etterforsknings- og påtaleplikt. Dette er hensynet til barnets beste, realiseringsprinsippet, uskyldspresumsjonen og opportunitetsprinsippet.

I kapittel 4 vil jeg på bakgrunn av avveiningen av de nevnte hensyn, vurdere etterforsknings- og påtalereglene i straffeprosessloven, og hvordan disse slår ut i forhold til voldsutsatte barn, samt hvilke andre strafferettslige mekanismer som verner barna på dette stadiet.

Gjennom hele oppgaven stiller jeg spørsmål ved i hvilken grad en kan si at det foreligger en etterforsknings- og påtaleplikt i barnevoldssaker, og knytter dette særlig opp mot prinsippet om barnets beste og hvordan en kan gi barna en større plass og et bedre strafferettslig vern på dette stadiet i straffeprosessen. Tilslutt vil jeg i kapittel 5 foreta en oppsummerende og avsluttende diskusjon.

2 Plikten til å beskytte barn mot vold

2.1 På hvilken måte skal barn beskyttes mot vold?

Barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse er en grunnleggende menneskerettighet som norske myndigheter er forpliktet til å respektere og sikre. Barnekonvensjonen er spesialkonvensjonen når det gjelder barn, og på grunn av konvensjonens anerkjennelse av barns særlige behov for beskyttelse er det den konvensjonen som vil legge sterkest føringer for hva barn skal sikres mot og på hvilken måte barn skal sikres mot vold i norsk rett.⁵⁰ Dette har interesse for politi- og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse på etterforsknings- og påtalestadiet fordi føringene vil kunne påvirke skjønnsutøvelsen når det er et barn involvert.

Det er flere artikler i barnekonvensjonen som vil være aktuelle når det er snakk om barns rett til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse. Slik det kom frem innledningsvis er likevel artikkel 19 konvensjonens hovedbestemmelse når det kommer til adressering av vold mot barn.⁵¹ Selv om bestemmelsen formulerer en plikt for statene til å beskytte barn mot vold, ligger det i bestemmelsen også en rett for barn til beskyttelse mot alle former for vold, både fysisk og psykisk.⁵²

At artikkel 19 er hovedbestemmelsen om vold innebærer at den også omfatter vold i form av seksuell utnyttelse og misbruk, slik som seksuelle overgrep, barneprostitusjon, barnepornografi og barnehandel. Barns rett til beskyttelse mot disse formene for vold er spesielt viktig og trenger ekstra vern. Retten vernes av den grunn også særskilt i andre bestemmelser i konvensjonen jfr. artikkel 34, 35 og 36.⁵³

Til forskjell fra artikkel 19, som retter seg mot vold fra omsorgspersoner, er statene etter disse bestemmelsene forpliktet til å verne barn uavhengig av hvem som utnytter barnet. Imidlertid

---

⁵⁰ Høstmølingen m.fl.(2012) s.310.

⁵¹ Se kapittel 1.3.4.

⁵² General Comment No.13 avsnitt 4 og 17, Høstmølingen m.fl.(2012) s.313, Stang (2011) s. 158 og 160 og Søvig (2009) s.82.

⁵³ Høstmølingen m.fl.(2012) s.325.

skal barnekonvensjonen anvendes som et hele. Artikkel 19 leses derfor i sammenheng med disse artiklene og andre artikler i konvensjonen som direkte eller indirekte retter seg mot vold og overgrep mot barn.⁵⁴ Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på det konkrete innholdet i disse bestemmelsene, men begrenser meg til å nevne at vernet mot vold er sammensatt og barn har derfor et spesifikt vern også her.

Statenes plikt til å beskytte barn mot vold etter artikkel 19 er sterk. Statene pålegges å sette i verk ”alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak.” Det er opp til den enkelte stat hvordan den gjennomfører plikten, men artikkel 19 nr. 2 gir likevel anvisning til tiltak som statene bør iverksette.⁵⁵ Barnekomiteen legger stor vekt på preventive tiltak, men understreker at statene må reagere effektivt når vold oppstår.⁵⁶

Av tiltakene som nevnes, er ”undersøkelser” og ”rettslig oppfølging” for å beskytte barn av størst interesse i et etterforsknings- og påtaleperspektiv. For det første kreves det i den forbindelse en barnerettighetsbasert og barnesensitiv metode når det foretas undersøkelser for å avdekke vold mot barn.⁵⁷ Dette innebærer å innta et barneperspektiv ved å se saken fra barns synsvinkel og behandle barn som rettighetshavere og ikke objekter. De fire grunnleggende prinsippene i konvensjonen vil her virke som retningslinjer for perspektivet.⁵⁸ For det andre peker barnekomiteen på at det må foreligge strafferettslige prosedyrer som faktisk overholdes og gir et reelt strafferettslig vern.⁵⁹ Typiske tiltak vil være strafferettslige forbud mot vold som sikres gjennom straffesanksjonering. En kan likevel spørre om dette er et tilstrekkelig tiltak som vil sikre barn et reelt strafferettslig vern eller om det må kunne kreves noe mer. Kanskje en her kunne sett til EMKs sikringsplikt og krav om effektiv etterforskning jfr. artikkel 3 og 8, for hva som nærmere kan innebære en reell beskyttelse mot vold.

I tråd med barnekomiteens uttalelser og plikten til å beskytte barn mot vold etter barnekonvensjonen, må i alle fall politi- og påtalemyndigheten innta barneperspektivet og ta særlig

---

⁵⁴ General Comment No.13 avsnitt 67.

⁵⁵ Høstmølingen m.fl.(2012) s. 314.

⁵⁶ General Comment No.13 avsnitt 46.

⁵⁷ General Comment No.13 avsnitt 51.

⁵⁸ General Comment No.13 avsnitt 59.

⁵⁹ General Comment No.13 avsnitt 55.

hensyn til konvensjonens fire grunnleggende prinsipper når de etterforsker barnevoldssaker. Barnekomiteen hevder at en slik prosedyre vil bidra til at volden lettere blir identifisert og bevis sikret for administrative, barnevernsrettslige og strafferettslige saksbehandlinger.⁶⁰

Barnekonvensjonen, og artikkel 19 spesielt, gir etter dette uttrykk for at barn har et sterkere behov og krav på et bedre vern mot vold enn voksne på grunn av deres særlige sårbare stilling som umodne, forsvarsløse og avhengige av sine omsorgspersoner.⁶¹ Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen innebærer derfor en rett og en plikt for Staten til å ha lovbestemmelser som beskytter barn mot vold, samt at det foreligger et rettssystem som faktisk håndhever og sikrer disse bestemmelsene. Disse forholdene har derfor ikke bare betydning for hvordan retten og plikten blir ivaretatt i annen norsk lovgivning, men spiller også inn som et argument for spørsmålet om en større grad av etterforsknings- og påtaleplikt.

2.2 Hvilke straffebud beskytter barn mot vold og vil kunne utløse en etterforsknings- og påtaleplikt hvis de brytes?

Slik gjennomgangen over viser, pålegges Norge å ha et rettssystem som faktisk beskytter barn mot alle former for vold gjennom effektive lovbestemmelser og håndheving. For å kunne diskutere om Norge har et slikt effektivt rettssystem eller om det er behov for en sterkere strafferettslig beskyttelse i form av større grad av etterforsknings- og påtaleplikt, må en først se på hvilke straffebud som faktisk skal beskytte barn mot vold i norsk rett. Slik det kom frem innledningsvis, er det blant annet gjennom å kriminalisere uønsket adferd at straffesystemet beskytter.

I norsk straffelovgivning har barn et tilsynelatende godt vern mot vold, overgrep og utnyttelse i straffelovens kapittel 19 til 22. Kapitlene omfatter et vidt spekter av ulike former for vold med forskjellig alvorlighetsgrad. Kapitlene om legems- og seksualforbrytelser er kanskje de mest sentrale, fordi dette er de forbrytelsene som oftest begås mot barn jfr. kapittel 19 og 22. Likevel er også kapittel 21 om forbrytelser mot barns personlige frihet også viktig. Her vernes barn mot tvang og trusler, ulovlig frihetsberøvelse og barnehandel jfr. §§ 222-224.

---

⁶⁰ General Comment No.13 avsnitt 51.

⁶¹ Stang (2011) s.161.

I kapittel 19 vernes barn mot vold i form av seksualforbrytelser. Etter strl. §§ 195 og 196 beskyttes barn under 16 år mot seksuell omgang, mens strl. § 200 beskytter barn under 16 år mot seksuell handling og § 201 regulerer tilfeller av seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd. Uttrykkene i bestemmelsene beskriver seksualforbrytelser med ulik alvorlighetsgrad. Seksuell omgang er den alvorligste, og beskriver vaginalt, analt og oralt samleie, men også andre grove seksuelle handlinger av en viss intensitet, slik som masturbasjon og andre samleieliknende handlinger omfattes.⁶² Seksuell handling omfatter beføling av kjønnsorganer og bryster, mens seksuelt krenkende adferd er typisk blottning.⁶³ Andre sentrale bestemmelser som verner barn mot seksualforbrytelser er strl. §§ 197-199 om incest og §§ 203 og 204a om forbudet mot barneprostitusjon og barnepornografi. Til og med forberedelse til seksuelle overgrep er straffbart i norsk rett jfr. strl. § 201a, noe som sier hvor sterkt barn skal vernes og som legger klare føringer for en streng håndhevelse fra politiets side.

Straffelovens kapittel 22 handler om forbrytelser mot liv, legeme og helbred, og beskytter alle, inkludert barn, mot alle former for legemskrenkelser jfr. §§ 228-231. Det typiske her er barnemishandling i form av fysisk vold, som for eksempel slag, spark, dytting og risting, men også ”mildere” former som klaps eller ris omfattes. Grensedragningen mellom bestemmelsene går fra mildere legemsfornærmelser i § 228, til legemsbeskadigelser i § 229 og grove legemsbeskadigelser i § 231. Terskelen for maktbruk etter § 228 er lav, og det kreves ikke at barnet er påført skade eller smerte. Det skal dermed lite til før en voldshandling rammes av bestemmelsen.⁶⁴ Det kan i den forbindelse nevnes at barneloven § 30 (3) ble endret i 2010, slik at det nå er helt klart at enhver form for vold mot barn er forbudt, også som ledd i oppdragelsen.⁶⁵

Når det kommer til barnemishandling, er også straffelovens kapittel 20 og dens § 219 svært sentral. Bestemmelsen omtales ofte som familievoldbestemmelsen, og rammer vold i nære relasjoner. Kjernen i § 219 er vedvarende og ”gjentatte mishandlinger” av nærstående, men også enkeltepisoder omfattes dersom volden er tilstrekkelig ”grov”.⁶⁶ Bakgrunnen for bestemmelsen er i følge forarbeidene å fange opp kompleksiteten og helheten av mishandlingen

---

⁶² Andenæs (2009) s.140.

⁶³ Andenæs (2009) s.140-141.

⁶⁴ Ot.prp.nr.113(2004-2005) s.32 og Høstmølingen m.fl.(2012) s.316.

⁶⁵ Ot.prp.nr.104(2008-2009) s.36.

⁶⁶ Ot.prp.nr.113(2004-2005) s.45.

i slike saker, men også få et straffebud som rammer psykisk vold da §§ 228-231 omfatter fysiske krenkelser.⁶⁷ At § 219 omfatter psykiske krenkelser innebærer at det er selve frykten hos barnet for å utsettes for vold som rammes. Høyesterett uttrykker det slik i Rt. 2010 s.129:

”Etter min mening er karakteren av voldshandlingene i seg selv ikke avgjørende ved straffvurderingen etter straffeloven § 219. Det sentrale er i hvilken grad disse danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et «regime» preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold.”⁶⁸

I et barneperspektiv er særlig Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2010 s. 949 sentral når det kommer til barns beskyttelse etter § 219. Spørsmålet for Høyesterett var om § 219 også verner barn som har vært vitne til fysisk og psykisk mishandling av nærstående. Høyesterett pekte på formålet og forarbeidene til § 219, og uttalte at:

”Den vedvarende utrygghet og betydelige risiko for langvarige skadevirkninger for voksne av å leve under systematisk vold, trakassering og annen mishandling, finner vi igjen hos barn som opplever at deres nærmeste utsettes for slike handlinger.[...] Jeg finner det da ikke tvilsomt at den indirekte virkning mishandling av barnets nærstående har for barnet, kan representere en krenkelse etter bestemmelsen, slik at § 219 gir barnet et selvstendig vern.”⁶⁹

Høyesteretts anerkjennelse av barns selvstendige vern som vitne til vold mot nærstående var viktig, da dette er en form for vold som ofte rammer barn. At Høyesterett kriminaliserer denne formen for vold mot barn, sender videre et viktig signal om en sterkere beskyttelse av barna. Dette taler for at politi- og påtalemyndigheten skal slå ned på slike brudd og derav en større plikt til å etterforske og påtale.⁷⁰

---

⁶⁷ NOU 2003:31 s.144 og Ot.prp.nr.113(2004-2005) s.36-37.

⁶⁸ Rt. 2010 s.129 avsnitt 21.

⁶⁹ Rt. 2010 s.949 avsnitt 22.

⁷⁰ I tillegg til beskyttelsen mot vold i de enkelte straffebud, kan en merke seg at straffeloven også opererer med en generell avvergingsplikt for visse alvorlige forbrytelser i §139, deriblant de alvorligste seksuallovbrudd og brudd på § 219. I forhold til barn er dette viktig fordi, avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt, slik at for eksempel helsepersonell som får kunnskap eller mistanke om pågående overgrep mot et barn, har plikt til å anmelde selv om de er underlagt taushetsplikt.

Gjennomgangen av straffebudene gjenspeiler et forbud mot alle former for vold mot barn, og norsk rett må i utgangspunktet sies å være i samsvar med plikten etter barnekonvensjonens artikkel 19.⁷¹

2.3 Et sterkt formelt vern, men er vernet reelt?

En ser av den korte gjennomgangen at barn har et tilsynelatende sterkt strafferettslig vern etter norske rettsregler, og at det gjelder en nulltoleranse for vold mot barn i norsk rett understreker dette. Likevel betyr ikke det nødvendigvis at alle norske barn har god beskyttelse reelt sett. I februar i år kom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (heretter NKVTS) med en oppsiktsvekkende voldsundersøkelse som viser at en betydelig del av befolkningen i Norge rammes av alvorlig vold og grove seksuelle overgrep, som for mange starter i tidlig barnealder.⁷² Undersøkelsen viser blant annet at 21 % av norske kvinner og 8 % av norske menn sier de har blitt utsatt for en form for seksuelt overgrep før fylte 18 år.⁷³

Samtidig antas det å være svært store mørketall på området, noe som innebærer at bare et fåtall saker blir anmeldt, etterforsket og påtalt.⁷⁴ Eksakte tall for hvor mange anmeldelser eller ferdigetterforskede saker om vold mot barn som henlegges, er vanskelig å finne. Det foreligger likevel noen undersøkelser som kan gi visse antydninger. En undersøkelse av rettsapparatets behandling av seksuelle overgrep mot barn under 14 år av Ragnhild Hennum, viser blant annet at antall tiltaler ikke følger utviklingen i antall ferdig etterforskede lovbrudd av denne typen, og at tiltaleprosenten hadde gått ned fra 50 til 40 % i perioden 1980 til 2001.⁷⁵ Geir Aas påpeker også i sin artikkel om politi- og påtalemyndighetens praktisering av straffeloven § 219, at det er en høy henleggelsesprosent for familievold. 70 % av sakene ble henlagt i 2010, og dette inkluderer da også barn som utsettes for vold i familien etter § 219.⁷⁶

---

⁷¹ Høstmælingen m.fl.(2012) s.318.

⁷² NKVTS rapport 1/2014 s.19.

⁷³ NKVTS rapport 1/2014 s.109.

⁷⁴ Se blant annet NKVTS rapport 1/2014 s.119, RA-1/2010 s.11, Andenæs (2009) s.28, Robberstad (2014) s.89 og Høstmælingen m.fl.(2012) s.322.

⁷⁵ Hennum (2003) s.70-71 og Hennum (2004) s.49.

⁷⁶ Aas (2013) s.7 og 18.

Videre har riksadvokaten blant annet i prioriteringsrundskrivet fra 2009 uttrykt bekymring for en lavere oppklaringsprosent i voldssaker generelt, etter at oppklaringsprosenten falt under 60 % i 2007 og fortsatte å synke i 2008. I den forbindelse påpekte han at særlig oppmerksomhet burde rettes mot vold i nære relasjoner og vold mot barn og unge. Dette gjentas også i prioriteringsrundskrivet for 2014.⁷⁷ Også Barnekomiteen har i siste ”concluding observations” til Norges statsrapporter vist bekymring over mindre effektiv straffeforfølgning av voldshandlinger mot barn.⁷⁸ Og peker blant annet på at det foreligger få dommer om barnehandel og at selgere og bakmenn som utnytter barn ikke blir effektivt brakt for retten.⁷⁹ I den forbindelse peker barnekomiteen på at Norge må utvikle og gjennomføre tiltak slik at lover som kriminaliserer barnehandel håndheves.⁸⁰

Hvis henleggelse og lav tiltaleprosent er en generell trend for voldssaker mot barn, må en stille spørsmål ved straffeforfølgningens funksjon som et beskyttende middel for barns rettsikkerhet. Et hovedmål med straffeforfølgningen er jo behandling i retten, og først da vil den strafferettslige beskyttelsen gjennom prevensjon bli realisert og kravet etter barnekonvensjonen om et reelt strafferettslig vern oppfylt.

Et neste spørsmål må da være hvorfor det er så få dommer om vold mot barn, sammenlignet med antall anmeldelser og antatt høye mørketall. Det er nok ikke et klart svar, men derimot kan det være flere grunner til at så få barnevoldssaker ender med tiltale.

For det første, kan dette ha noe å gjøre med at det er barn som er involvert og at straffeprosessen i mindre grad er tilpasset barn.⁸¹ Dette ser en særlig ved at barns måte å forklare seg på ikke er forenlig med de krav som stilles i rettsvesenet.⁸² For det andre, vil dette gi seg utslag i forhold til det strenge beviskravet i strafferetten og den allerede vanskelige bevisstillingen som ofte foreligger i disse sakene, med få tekniske bevis og ofte bare ord mot ord.

---

⁷⁷ RA-1/2009 s.7 og RA-1/2014 s.4.

⁷⁸ Se Concluding Observations 2010 (CRC/C/NOR/4).

⁷⁹ Concluding Observations 2010 avsnitt 53.

⁸⁰ Concluding Observations 2010 avsnitt 54.

⁸¹ Høstmølingen m.fl.(2012) s.332.

⁸² Hennes (2004) s.38.

For det tredje, tyder det også på at politi- og påtalemyndighetens arbeid på etterforsknings- og påtalestadiet kan bli bedre. Dette viser seg blant annet ved hyppige brudd på den lovpålagte toukersfirsten i strpl. § 239 (4) for gjennomføring av dommeravhør av overgrepsutsatte barn, et forhold som hovedsakelig skyldes politiets kapasitet og prioriteringer.⁸³ Tall hentet fra Statens Barnehus i 2011, viser at ved Barnehuset i Oslo ventet barna i gjennomsnitt i 90 dager fra anmeldelse til avhør ble foretatt, og at lang ventetid også er en trend ved de andre Barnehusene.⁸⁴ At barna venter så lenge før avhør gjennomføres, kan svekke dommeravhøret som bevis, noe som er svært alvorlig i disse sakene som fra før har en vanskelig bevisstilling. Jeg kommer nærmere tilbake til dommeravhør av barn i kapittel 4.2.2.

Videre kan det også stilles spørsmål om politi- og påtalemyndigheten kan ha forutinntatte holdninger til barnevoldssakene, og hvorvidt dette eventuelt påvirker etterforskningen, slik at det i begrenset grad tas ut tiltaler. Et utdrag fra Geir Aas artikkel belyser dette:

”Politiadvokat 8 hevder at familievold gjerne blir nedprioritert blant politietterforskere, og viser i den forbindelse til en kultur blant etterforskere. Med «kultur» mener han at det har etablert seg en tenkning i politiet om at familievold er – tunge saker som vi ikke kommer noen vei med. Her ligger også muligheten for selvoppfyllende profetier. Definerer man disse sakene som håpløse, kan man fort få virkeliggjort sin (feilaktige) definisjon. Det betyr i praksis at en lar være å etterforske anmeldelsene i form av å ta nødvendige avhør av mulige vitner. Da blir også henleggelse det nødvendige resultatet. Denne politiadvokaten forklarer også at så lenge politiet er presset på måltall, blir straffesaker som er lettere å oppklare systematisk prioritert. Paragraf 219-sakene lider under det, hevder han.”⁸⁵

Selv om dette bare er uttalelser fra én politiadvokat, gir det uttrykk for en mulig problematikk som går ut over barns strafferettslige beskyttelse.

---

⁸³ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.29 og 54.

⁸⁴ Artikkel i Aftenposten 21.02.2014 og Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.28.

⁸⁵ Aas (2013) s.13.

De nevnte forhold viser at barns rett på beskyttelse mot vold i praksis står svakere enn slik det er formulert i lovteksten, og det kan tyde på at det ikke gjøres nok for å få flere saker ført for retten. At politi- og påtalemyndigheten prioriterer og tar barnevoldssakene på alvor er helt sentralt for barns rett til beskyttelse mot vold. Det må derfor kreves mer innsats fra politi- og påtalemyndigheten på etterforsknings- og påtalestadiet, slik at flere barnevoldssaker ender med tiltale. Først da vil straffeforfølgingen kunne gi voldsutsatte barn et reelt strafferettslig vern. Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen kan i den forbindelse brukes som et viktig argument for å bedre barnas stilling på dette stadiet i prosessen.⁸⁶

I det følgende vil jeg se på hvordan en kan gi voldsutsatte barn et bedre strafferettslig vern gjennom å gi dem en større plass i straffeprosessen, og som nevnt begrenset til etterforsknings- og påtalestadiet. I denne forbindelse vil jeg foreta en avveining av de sentrale grunnleggende hensyn som gjør seg gjeldende for politi- og påtalemyndighetens vurdering på etterforsknings- og påtalestadiet av barnevoldssaker, og da med utgangspunkt i hensynet til barnets beste jfr. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Dette gjøres fordi det er avveiningen av disse hensynene som er styrende for om og i hvilken grad det skal etterforskes og påtales. Deretter vurderer og analyserer jeg rettsreglene om etterforskning og påtale, og spør på bakgrunn av hensynene om en i større grad kan si at det foreligger en etterforsknings- og påtaleplikt i disse sakene på grunn av barns særlige sårbare stilling.

---

⁸⁶ Høstmølingen m.fl.(2012) s.332 og 336.

3 Grunnleggende hensyn som gjør seg gjeldende, på etterforsknings- og påtalestadiet

3.1 Barnets beste - et hensyn, en regel og et prinsipp

Hensynet til barnets beste er et sentralt prinsipp i norsk rett, og innebærer at barnets beste skal komme i første rekke som et overordnet hensyn ved alle tiltak som berører barn. Prinsippet har vært gjenstand for både nasjonal og internasjonal lovgivning i lang tid, blant annet i FN-deklarasjonen om barnets rettigheter fra 1959.⁸⁷ Gjennom vedtakelsen av barnekonvensjonen fikk imidlertid prinsippet enda større betydning ved at det ble knesatt som et av de fire grunnleggende prinsippene i konvensjonen jfr. artikkel 3 nr. 1. Som nevnt innledningsvis, er prinsippet gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 4, og har en sterk stilling i kraft av forrangsbestemmelsen i § 3. Etter Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 lyder prinsippet om barnets beste slik:

“In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.”

Formålet med prinsippet, er å sikre at hensynet til barnets beste blir ivaretatt som et grunnleggende hensyn i alle beslutninger og handlinger som berører barn. Prinsippet rekker imidlertid lenger enn dette, og gjelder også som et tolkningsprinsipp og en prosedyreregulering.⁸⁸ Dette innebærer at det tolkningsalternativ som tjener barnet best skal velges fremfor andre, og når vedtak som påvirker barn treffes, må en systematisk vurdere konsekvensene for barnet og vise i hvilken grad barnets beste har blitt ivaretatt i forhold til andre hensyn.⁸⁹ Artikkel 3 nr. 1 gir her anvisning på et barneperspektiv som beslutningstakerne skal innta i alle sine beslutninger og handlinger som berører barn, slik at hensynet til barnets beste og de andre rettighetene i konvensjonen blir sikret. Det betyr at også norske regler og prosedyrer skal tolkes og anven-

---

⁸⁷ General Comment No.14 avsnitt 2.

⁸⁸ General Comment No.14 avsnitt 6.

⁸⁹ General Comment No.14 avsnitt 6.

des gjennom et slikt barneperspektiv. Ved å se saken fra barnets synsvinkel vil en få en mer barnesensitiv tilnærming, og dermed sikre barnets beste i større grad.

Barnekonvensjonen forutsetter at ethvert organ og enhver institusjon skal anvende prinsippet om barnets beste. Dette inkluderer politi- og påtalemyndighetens handlinger og beslutninger overfor barn.⁹⁰ I tråd med plikten til å oppfylle Barnekonvensjonens bestemmelser, vil derfor hensynet til barnets beste måtte inngå som et grunnleggende prinsipp i politi- og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse på etterforsknings- og påtalestadiet i barnevoldssaker.

Når det gjelder det nærmere innholdet i prinsippet, gir ikke artikkel 3 nr. 1 selv et entydig og klart svar.⁹¹ Prinsippet gjelder for alle barn i alle mulige sammenhenger. Innholdet er derfor fleksibelt, og avhenger av konteksten, situasjonen og behovet til det enkelte barn.⁹² Innholdet vil dermed forandre seg i takt med tiden og samfunnsutviklingen, og må følgelig vurderes konkret i hver enkelt situasjon. Generelt kan en si at innholdet beror på et spørsmål om verdier og ivaretagelse av barns integritet og menneskeverd.⁹³ Mer konkret kan en se til konvensjonens øvrige bestemmelser når en skal vurdere innholdet i barnets beste.⁹⁴ I et strafferettslig perspektiv der et barn utsettes for vold, gir artikkel 19 veiledning.

Hensynet til barnets beste tilsier da beskyttelse mot vold; at volden oppdages, stoppes og at barnet får omsorg.⁹⁵ Etterforskning og påtale av vold mot barn er midler som vil bidra til å beskytte det enkelte barn som utsettes for vold. Imidlertid vil også gruppen av barn beskyttes ved at etterforskning og påtale av barnevoldssaker har en allmennpreventiv virkning.

Å anvende prinsippet om barnets beste slik som det fremgår over, innebærer at politi- og påtalemyndigheten må innta barneperspektivet på etterforsknings- og påtalestadiet. De må behandle barna som rettighetshavere. Poenget er å gi barna en bedre plass i straffeprosessen ved at etterforsknings- og påtalestadiet blir mer effektivt og barnesensitivt. Å beskytte barnet mot

---

⁹⁰ General Comment No.14 avsnitt 26.

⁹¹ Bendiksen og Haugli (2014) s.23.

⁹² General Comment No.14 avsnitt 32.

⁹³ Haugli (2002) s.313-314 og Høstmælingen m.fl.(2012) s.52.

⁹⁴ Høstmælingen m.fl.(2012) s.54.

⁹⁵ General Comment No.14 avsnitt 73.

vold er retningsnoren for perspektivet. Påtalemyndigheten må vurdere hvilke tiltak som er best for barnet og hvilke konsekvenser det har for barnet at saken etterforskes og påtales, eller henlegges.⁹⁶

I skjønnsavveiningen på etterforsknings- og påtalestadiet vil imidlertid ulike interesser og hensyn stå mot hverandre, og det er ikke meningen at hensynet til barnets beste skal være ene-rådende. Dette følger direkte av ordlyden i artikkel 3 nr. 1, der det fremgår at hensynet til barnets beste skal være ”a primary consideration” og ikke ”the primary consideration”.

Plikten til å innta et barneperspektiv i tråd med artikkel 3 nr. 1 innebærer likevel at hensynet til barnets beste skal vurderes som et hovedhensyn i skjønnsavveiningen. Det betyr at når en ikke får harmonisert de motstridende hensynene, skal hensynet til barnets beste ikke bare vurderes som et av flere hensyn, men skal prioriteres og har en sterk posisjon på grunn av barns særlige sårbare stilling.⁹⁷ En annen side som styrker prinsippet om barnets beste, er at det tolkes av barnekomiteen som selvkraftig.⁹⁸ Dette innebærer at det har et innhold som er egnet til å bli anvendt som et selvstendig rettslig grunnlag ved konkrete tvister som skal behandles av forvaltningen eller av domstolen.⁹⁹

Plikten til å hensynta og gjennomføre prinsippet om barnets beste kan ikke overses av politi- og påtalemyndigheten. Barnekonvensjonens artikkel 4 pålegger statene å treffe alle lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak som er nødvendige for å gjennomføre og sikre konvensjonens bestemmelser. Det er staten som er pliktsubjektet for gjennomføringen av konvensjonen, og gjennom inkorporasjonen i menneskerettsloven § 2 nr. 4 har Norge sørget for at alle sektorer i samfunnet, deriblant politiet og påtalemyndigheten, er direkte forpliktet av konvensjonens bestemmelser.

For økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter kan den enkeltes stats ressurser imidlertid være et argument som begrenser muligheten for gjennomføring jfr. artikkel 4 siste punktum.

---

⁹⁶ General Comment No.14 avsnitt 6 og 13.

⁹⁷ General Comment No.14 avsnitt 39.

⁹⁸ General Comment No.14 avsnitt 6.

⁹⁹ Søvig (2009) s.18.

Barnekomiteen har understreket at statene likevel skal gjøre sitt ytterste for å sikre at barn i størst mulig grad kan nyte godt av rettighetene i konvensjonen.¹⁰⁰ Når det gjelder Norge vil begrensninger på grunn av ressurser være mindre aktuelt.¹⁰¹ Som et av verdens rikeste land må Norge være et foregangsland når det gjelder virkeliggjøring av barns rettigheter. Manglende finansielle og personelle ressurser kan derfor ikke være et viktig argument mot at rettighetene i Barnekonvensjonen gjennomføres og sikres av politi- og påtalemyndigheten.

Det kan etter dette tale for at plikten til å hensynta barnets beste, er egnet til å påvirke politi- og påtalemyndighetens skjønnsutøvelse til å beskytte barn i større grad. Av den grunn kan det være at det foreligger en sterkere etterforsknings- og påtaleplikt.

Neste spørsmål blir derfor hvordan hensynet til barnets beste står seg i avveiningen med de andre grunnleggende hensynene, som politi- og påtalemyndigheten må hensynta i forbindelse med spørsmålet om å straffeforfølge.

3.2 Målet med straffeprosessen - realisere det strafferettslige ansvar

Straffeprosessen er strafferettens saksbehandlingsregler og skal bidra til at straffebudene håndheves, den skyldige dømmes og dommen fullbyrdes. Skjer ikke dette har ikke strafferetten noen realitet og en oppnår ikke straffebudenes allmennpreventive og individualpreventive virkning. Straffeprosessens hovedformål er derfor å realisere det strafferettslige ansvar ved å idømme straff.¹⁰² Dette kan betegnes som realiseringsprinsippet i straffeprosessen, og som utgangspunkt samsvarer prinsippet med hensynet til barnets beste gjennom det felles mål om redusert voldskriminalitet mot barn. Et slikt samsvar med fornærmedes interesse i saken vil imidlertid foreligge uansett når en fornærmet er involvert, spørsmålet her blir derfor om realiseringsprinsippet kan rekke lenger av hensyn til beskyttelsen av barn spesielt.

For å realisere det strafferettslige ansvar er en avhengig av å avdekke det reelle hendelsesforløpet i saken, en søker å finne den såkalte materielle sannheten og slik komme fram til et rik-

---

¹⁰⁰ General Comment No.5 avsnitt 6-8.

¹⁰¹ Høstmølingen m.fl.(2012) s. 20 og 84.

¹⁰² Andenæs (2012) s.7.

tig resultat.¹⁰³ For å oppnå dette er politi- og påtalemyndighetens straffesaksbehandling helt sentral fordi den bidrar til å avdekke opplysninger av betydning for sakens behandling i retten. Straffesaksbehandlingen omfatter etterforskning, påtaleavgjørelser, irettføring og iverksettning av straffullbyrdelse.¹⁰⁴ I denne oppgaven ligger fokuset på den delen av straffesaksbehandlingen som omfatter etterforskning og påtale for å realisere det strafferettslige ansvar. Om politi- og påtalemyndighetens betydning for å realisere det strafferettslige ansvar uttaler riksadvokaten blant annet dette:

”En godt fungerende påtalemyndighet, herunder godt fungerende statsadvokatembeter, er en forutsetning for at straffesakskjeden kan fungere og de overordnede mål om redusert kriminalitet skal kunne nås. Straffesaksbehandlingens bidrag til å redusere kriminaliteten i Norge avhenger først og fremst av at straffbare handlinger avdekkes og oppklares, og at de skyldige ilegges en adekvat reaksjon.”¹⁰⁵

Imidlertid er ikke hensynet til oppklaring og pådømmelse det eneste hensynet som politi- og påtalemyndigheten må ivareta. Straffeforfølgning er inngripende overfor den enkelte og i en demokratisk rettsstat må staten sette visse grenser for sin egen virksomhet.¹⁰⁶ Selv om realiseringsprinsippet anses som det overordnede målet for prosessen vil det derfor både begrenses og noen ganger måtte vike for andre viktige hensyn. Andenæs uttrykker det slik:

”En prosessordning er som all annen lovgivning resultatet av en vurdering av forskjellige, ofte motstridene hensyn.”¹⁰⁷

Hensynene i straffeprosessen skal til sammen sørge for at prosessen er god, det betyr at den er betryggende, effektiv ved at den både er hurtig og billig, og hensynsfull overfor prosessens parter.¹⁰⁸ Samtidig er det viktig at prosessen er tillitsskapende. På etterforsknings- og påtalestadiet må politi- og påtalemyndigheten hele tiden foreta en avveining av ulike hensyn for å

---

¹⁰³ Torgersen (2008) s.22.

¹⁰⁴ RA-2/2012 s.2.

¹⁰⁵ RA-2/2012 s.2.

¹⁰⁶ Bring og Diesen (2005) s.41.

¹⁰⁷ Andenæs (2012) s.1.

¹⁰⁸ Andenæs (2012) s.1 og Torgersen (2008) s.23.

bidra til å ivareta dette. I utgangspunktet kan en tenke seg at politiet alltid kan etterforske mer i en sak for å bidra til å avdekke det faktiske hendelsesforløpet. Imidlertid taler opportunitetsprinsippet, der effektivitets- og ressurs hensyn er viktige momenter, i mot dette og kan her begrense realiseringsprinsippet.

Realisering av straffansvar er også et spørsmål om risikoplassering fordi det alltid vil foreligge en risiko for uriktige domfellelser. Dette er et verdispørsmål som i norsk rett i stor grad er vektet i favør av siktede gjennom uskyldspresumsjonen og kravene til bevis.¹⁰⁹ Hensynet til siktede vil følgelig også innskrenke muligheten til å finne den materielle sannheten og realisere det strafferettslige ansvar.

På den annen side vil avveiningen av hensynene være forskjellig fra sak til sak, og det er en presumsjon for at jo viktigere saken er, desto tyngre veier hensynet til den materielle sannheten og realiseringsprinsippet.¹¹⁰ Vold, overgrep og utnyttelse av barn kategoriseres som svært alvorlige forbrytelser, og realiseringsprinsippet har av den grunn stor tyngde på dette saksområdet. Dette taler i seg selv for en sterkere etterforsknings- og påtaleinnsats ved mistanke om slike forbrytelser.

Straffeforfølgning av straffbare handlinger gjøres av politi- og påtalemyndigheten i utgangspunktet på vegne av allmennhetens interesse. Gjennom avdekking og oppklaring av straffbare handlinger representerer likevel politi- og påtalemyndigheten på mange måter fornærmede i prosessen uten at de av den grunn er fornærmedes representant. Da de har en felles interesse i å straffeforfølge lovbruddet, gi den skyldige straff og fornærmede oppreisning, blir fornærmede likevel i utgangspunktet ivaretatt.¹¹¹ Dette utgangspunktet slår imidlertid bare til dels til når det gjelder barn, fordi de har en helt annen forutsetning som fornærmet i straffeprosessen sammenlignet med voksne fornærmede.

Barrierer som språk og minnekapasitet er en utfordring, men også det at barn sjelden selv ber om hjelp og er helt avhengig av andre voksne for å fremme deres sak og ivareta deres faktiske

---

¹⁰⁹ Torgersen (2008) s.25.

¹¹⁰ Torgersen (2008) s.24.

¹¹¹ Bring og Diesen (2005) s.90.

og rettslige interesser, viser at de står i en særstilling som fornærmet.¹¹² Disse forholdene vil i tråd med politi- og påtalemyndighetens lovpålagte plikt til å hensynta barnets beste jfr. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 kunne tale for et styrket realiseringsprinsipp. Noe som innebærer at barn ikke bare skal hensyntas på lik linje med voksne fornærmede, men skal hensyntas med en særlig styrke og et økt fokus på avdekking og oppklaring av voldshandlinger mot barn. Dette vil igjen kunne resultere i at sakene påtales og at barna sikres et mer reelt strafferettslig vern.

3.3 Uskyldspresumsjonen og hensynet til riktige domfellelser

Selv om prinsippet om barnets beste i tråd med realiseringsprinsippet tilsier et særlig strafferettslig vern av barn, innebærer ikke dette at politi- og påtalemyndigheten til en hver pris kan etterforske og påtale voldshandlinger mot barn. Det er et grunnleggende og universalt rettsstatsprinsipp for straffesaker at individet har rett på beskyttelse mot uberettigede og vilkårlige inngrep fra staten. Straffeforfølgningens effektivitet blir derfor begrenset av hensyn til uskyldspresumsjonen og risikoen for uriktige domfellelser.¹¹³

Uskyldspresumsjonen innebærer at enhver skal anses uskyldig inntil det motsatte er bevist. Formålet med uskyldspresumsjonen er å hindre at uskyldige personer straffes, samt ivareta omdømme til den som er under etterforskning fram til skyld eventuelt er konstatert i en fellelse dom.¹¹⁴ Uskyldspresumsjonen er dermed et hensyn til vern av mistenkte i straffeprosessen og må ses i sammenheng med kravet om en rettferdig rettergang. Uskyldspresumsjonen kommer blant annet til uttrykk i EMK artikkel 6 nr. 2, og presumsjonen har den samme sterke stillingen som hensynet til barnets beste i barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 jfr. menneskerettsloven § 3 jfr. § 2.

At et av formålene med uskyldspresumsjonen er å hindre at uskyldige dømmes har sammenheng med hensynet til riktige domfellelser. Riktige domfellelser betyr at ingen uskyldige dømmes og at ingen skyldige frifinnes. En ser at hensynet til riktige domfellelser er en del av

---

¹¹² NOU 2006:10 s.134.

¹¹³ Strandbakken (2003) s.27 og 68.

¹¹⁴ Strandbakken (2003) s.27 og 28.

straffeprosessens mål om å finne den materielle sannheten.¹¹⁵ Politi- og påtalemyndigheten skal bidra til å sikre et riktig resultat ved å bygge på rett faktum i etterforskningen, og slik finne sannheten og realisere det strafferettslige ansvar. I tråd med uskyldspresumsjonen og vernet til mistenkte anser vi det imidlertid for et større onde at én uskyldig straffes enn at én skyldig går fri.¹¹⁶ Siden det alltid vil være en viss risiko for uriktige domfellelser, har en i norsk rett i stor grad plassert denne risikoen i favør av mistenkte. Det betyr at uskyldspresumsjonen er en begrensende faktor for muligheten til å finne den materielle sannheten og realisere det strafferettslige ansvar i å domfelle, men også en begrensning i forhold til en reell og effektiv beskyttelse av voldsutsatte barn. Dette kommer klarest til uttrykk gjennom de strenge bevisreglene i strafferetten, som samsvarer med uskyldspresumsjonens formål om å hindre at uskyldige dømmes.

Det er nemlig påtalemyndigheten som har bevisbyrden i straffesaker og må bevise utover enhver rimelig tvil at mistenkte er skyldig.¹¹⁷ Riksadvokaten har blant annet formulert seg slik i rundskriv nr. 2 2012 om hvilket beviskrav som kreves av påtalemyndigheten:

”Påtalemyndigheten må være overbevist om siktedes straffeskyld for å ta ut tiltale, og den må være av den oppfatning at straffeskylden kan bevises i retten. Riksadvokatens instruks om beviskravet for å utferdige tiltale innebærer at påtalemyndigheten skal legge samme bevis terskel til grunn som den domstolene anvender for å avsi fellende dom[...]”.¹¹⁸

Under etterforskningen skal påtalemyndigheten opptre objektivt og upartisk og både finne det som er til gunst og det som er til ugunst for den mistenkte, all rimelig tvil om faktum skal komme mistenkte til gode.¹¹⁹ Dette strenge beviskravet er gitt av hensyn til mistenktes rettsikkerhet. Imidlertid fører kravet til at barnevoldssakene sjelden kommer for domstolen, fordi sakene ofte har en svært vanskelig bevisstilling og påtalemyndigheten ser seg derfor nødt til å henlegge. Dette skiller seg i utgangspunktet ikke fra andre saker med en vanskelig bevisstil-

---

¹¹⁵ Torgersen (2008) s.22.

¹¹⁶ Andenæs (2012) s. 160.

¹¹⁷ Andenæs (2012) s. 160.

¹¹⁸ RA-2/2012 s.2.

¹¹⁹ Andenæs (2012) s.339.

ling, forskjellen er at i barnevoldssakene grunnes den vanskelige bevisstillingen ofte i forhold ved barnet selv.

Det er et godt utgangspunkt for en god straffeforfølgning at politi- og påtalemyndigheten balanserer mellom å realisere det strafferettslige ansvar, og samtidig beskytter individet ved å hindre at uskyldige blir dømt.¹²⁰ I forbindelse med barnevoldssakene, må en på den annen side tillate seg å spørre om uskyldspresumsjonen står like stødig når det er et forsvarsløst barn som er fornærmet, eller om presumsjonen i disse tilfellene kan ha mindre vekt. I alle fall når det er foreldre som er mistenkt, kan det være et spørsmål om risikoen for feilslutninger bør være vektet i favør av barnet, slik at sakene lettere kan komme for domstolen.

3.4 Oppportunitetsprinsippet

I forbindelse med politi- og påtalemyndighetens avveininger på etterforsknings- og påtalestadiet har jeg til nå sett på de grunnleggende prinsipper som gjør seg gjeldende i forhold til i hvilken grad det kan etterforskes og påtales, nemlig hensynet til fornærmede, hensynet til mistenkte og det overordnede formålet med straffeforfølgningen. Imidlertid vil hensyn ved politi- og påtalemyndighetens egen virksomhet også spille inn på avveiningen.

Selv om utgangspunktet er at straffbare handlinger skal straffeforfølges, er politi- og påtalemyndigheten gitt en rett og en plikt til selv å foreta en faktisk vurdering av situasjonen og velge den totalt sett mest rimelige eller hensiktsmessige løsningen, noe som også kan innebære å unnlate straffeforfølgning.¹²¹ Denne skjønsmessige kompetansen betegnes ofte som oppportunitetsprinsippet, og vil som vi skjønner kunne komme i konflikt med barnets interesse i at en sak etterforskes og påtales.

Oppportunitetsprinsippet kommer blant annet til uttrykk i strpl. §§ 69 og 70 om påtaleunnlattelse, men det følger av Metodeutvalgets uttalelser at prinsippet er ”mer vidtrekkende enn dette og gjelder ikke bare på det tidspunkt det skal treffes påtalevedtak. Påtalemyndigheten kan således avveie de hensyn som taler for og mot å gå videre med saken på et tidligere tidspunkt,

---

¹²⁰ Andenæs (2012) s.7.

¹²¹ Kjelby (2013) s.168-169.

for eksempel i forbindelse med om en sak i det hele tatt skal etterforskes”.¹²² At politi- og påtalemyndigheten har et slikt skjønn begrunnes i faktiske forhold som begrensede ressurser, behovet for å prioritere og nødvendigheten av en effektiv og fleksibel offentlig myndighetsutøvelse.¹²³

Politi- og påtalemyndighetens opportunitetsforankrede skjønnsmyndighet anerkjennes av flere rettsteoretikere. Hov skriver at politi- og påtalemyndigheten ikke er forpliktet til å iverksette etterforskning og påtale i alle saker, selv om de rettslige og faktiske forholdene skulle ligge til rette for det, og peker på at politi- og påtalemyndigheten av prosessøkonomiske grunner har en viss skjønsmessig adgang til å henlegge saker.¹²⁴

Auglend slår også fast at politiet kan foreta en seleksjon av saker som skal etterforskes og påtales, og begrunner dette i straffeprosesslovens og påtaleinstruksens regler om etterforskning og påtale, men viser også til at det har dannet seg en praksis i politiet som nå er sikker sedvanerett, ”som en praktisk og nødvendig forlengelse av opportunitetsprinsippet”.¹²⁵ Riksadvokaten peker også på at straffeforfølgning kan unnlates ”ut fra ressursprioriteringer eller av andre saklige grunner” og at det derfor ikke er en ”plikt til å sette i gang etterforskning i alle tilfeller det er rettslig adgang” til det.¹²⁶ Den alminnelige oppfatningen er etter dette at det ikke foreligger en absolutt etterforsknings- og påtaleplikt i norsk rett.¹²⁷ Et spørsmål vil derfor være hvordan dette blir når et barn kommer inn i bildet. Vil hensyn til kapasitet, effektivitet og fleksibilitet stå seg i samme grad, eller er det behov for klarere føringer når et barn er involvert.

Politiets kompetanse ut fra knappe ressurser til å la en anmeldelse ligge, ikke innlede etterforskning eller ikke påtale forholdet står mot barnets interesser i at saken etterforskes og påtales. Den eneste mulighet barnet har til å ivareta sine interesser, dersom politiet ikke gjør noe

---

¹²² NOU 1997:15 s.87.

¹²³ Kjelby (2013) s.32.

¹²⁴ Hov (1983) s.19 og Hov (1998) s.4.

¹²⁵ Auglend (2004) s.602.

¹²⁶ RA-3/1999 s.5.

¹²⁷ Kjelby (2013) s.147-148 og 184.

med saken, er å klage på henleggelsen. I realiteten vil dette si at vold og overgrep mot barnet vil kunne fortsette.

At politi- og påtalemyndigheten har kompetanse til å vurdere om det foreligger et straffefølgingsbehov i den enkelte sak innebærer imidlertid ikke at skjønnsutøvelsen er fri. Politio- og påtalemyndigheten må foreta en konkret og samvittighetsfull vurdering, under hensyn til reglene i straffelovene og deres motiver, samt ulike normer for prioriteringer og andre grunnleggende hensyn.¹²⁸

Det kan stilles spørsmål ved om prinsippet om barnets beste, som et lovpålagt hensyn, begrenser opportunitetsprinsippet og politi- og påtalemyndighetens mulighet til å utøve skjønn utover de generelle føringene som foreligger. Videre følger det jo også av barnekonvensjonen artikkel 4, at alle tilgjengelige ressurser skal brukes for å sikre barns rettigheter, noe som også kan tale for et mer begrenset skjønn og at en barnevoldssak ikke kan bortprioriteres ut fra ressurshensyn.

Slik det kom frem over i kapittel 3.1, skal hensynet til barnets beste ha høy prioritet ved en konflikt med andre hensyn.¹²⁹ Når to hensyn står mot hverandre, der et verner individet mens det andre er et effektivitets- og ressurshensyn, vil mye tale for at hensynet til vern av individet veier tyngst og må få prioritet, og dette særlig når det er tale om den mest forsvarsløse gruppen av individer i samfunnet. Dette kan tilsi at politi- og påtalemyndighetens opportunitetsforankrede skjønnsmyndighet er begrenset i forbindelse med barnevoldssaker og at disse sakene i mindre grad kan henlegges.

I hvilken grad hensynet til barnets beste faktisk hensyntas på denne måten er imidlertid vanskelig å si. Politio- og påtalemyndigheten vil uansett ha et budsjett som tilslutt vil legge visse føring på skjønnsutøvelsen. I praksis betyr dette at alvorlige saker ofte prioriteres fremfor mindre alvorlige saker. Når det gjelder barnevoldssaker er imidlertid dette et problem, fordi det på et tidlig stadium er vanskelig å skille de alvorlige tilfellene fra de mindre alvorlige til-

---

¹²⁸ Auglend (2004) s.422.

¹²⁹ General Comment No.14 avsnitt 39.

fellene.¹³⁰ Dette henger sammen med at politiet ofte bare får en melding fra barnevernet med relativt lite faktum, men også at barn underrapporterer omfanget av volden. En sak kan derfor i første omgang fremstå ubegrunnet eller mindre alvorlig, og kan av den grunn ut fra en hensiktsmessig- og rimelighetsvurdering risikere å bli bortprioritert. Politimester i Troms politidistrikt, Ole Sæverud, har i den forbindelse pekt på at en ikke kan gradere barnevoldssaker, men i utgangspunktet må prioritere alle saker der det kan være tale om vold mot barn, og at det må være lav terskel for å iverksette etterforskning.¹³¹

Med bakgrunn i redegjørelsen og avveiningen av de nevnte hensyn, vil jeg i neste kapittel vurdere rettsreglene, instruksjer og andre føringer som foreligger på etterforsknings- og påtalestadiet, for å undersøke hvor langt påtalemyndighetens skjønn strekker seg i forbindelse med påtaleavgjørelser i barnevoldssakene.

---

¹³⁰ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.32

¹³¹ Intervjuet på NRK P2, Ekko 12.03.2014, se og Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.32.

4 Vurdering av reglene for etterforskning og påtale

4.1 Utgangspunkter for etterforskning av vold mot barn

4.1.1 Hva er etterforskning?

Med etterforskning siktes det til de undersøkelser politi- og påtalemyndigheten foretar for å finne ut om det foreligger et straffbart forhold, og i tilfelle hvor, når og hvem som er ansvarlig.¹³² Etterforskning er en formålsstyrt virksomhet og etter strpl. § 226 (1) er det sentrale formålet med etterforskningen ”å skaffe til veie de nødvendige opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale,[og] å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon”.

En ser av formålet at etterforskningen har en forberedende karakter. Siktemålet for etterforskerne er å klargjøre om straffbarhetsvilkårene er oppfylt, fremskaffe bevis og finne den personen som er skyldig, slik at påtalejuristen har grunnlag for å beslutte påtale. Samtidig må dette innebære at etterforskerne også har et visst mål om at saken skal ende for retten. Dette henger sammen med det bakenforliggende formålet med straffeforfølgningen, nemlig at det er i samfunnets interesse at et lovbrudd etterforskes. Staten har av den grunn påtatt seg denne oppgaven. Målet er å bekjempe kriminalitet, en naturlig konsekvens er da at etterforskningen skal lede til dom i retten. Formålet med etterforskningen henger således sammen med realiseringsprinsippet.

Når et voldsutsatt barn er fornærmet, kan en stille spørsmål om formålet med etterforskningen også innebærer å beskytte barnet. Slik at etterforskerne har et særlig mål om at saken skal ende for retten og barnet sikres et reelt vern. Et slikt syn på formålet vil kunne være i tråd med barnekonvensjonen artikkel 19 om kravet til et effektivt system som beskytter mot vold, jfr. drøftelsen i kapittel 2.1.

---

¹³² NOU 1997:15 s.80 og RA-3/1999 s. 2.

4.1.2 Hvem iverksetter etterforskningen?

Etter strpl. § 225 (1) første punktum følger det at ”etterforskning iverksettes og utføres av politiet”. Bestemmelsens ordlyd er imidlertid uklar i forhold til etterforskningskompetansen og bruken av begrepet ”politiet”. Leses imidlertid § 225 (1) første punktum i sammenheng med annet punktum, der ”enhver polititjenestemann” er gitt en rett til å foreta skritt som ikke kan utsettes uten skade, forstår en at begrepet ”politiet” i første punktum ikke kan omfatte enhver polititjenestemann, da kompetansen her er videre enn i annet punktum. Denne tolkingen har støtte i forarbeidene, der det kommer fram at bestemmelsen ikke gir uttrykk for en endring av kompetansefordelingen mellom påtalemyndigheten og politiet.¹³³ ”Politiet” i § 225 (1) første punktum skal derfor forstås tilsvarende som i strpl. § 67. Juridisk litteratur legger også denne forståelsen til grunn.¹³⁴

Hovedregelen er dermed at polititjenestemenn med påtalekompetanse jfr. strpl. § 55 (1) nr. 3 har den faglige ledelsen av etterforskningen, og beslutter iverksettelse og gjennomføring, mens polititjenestemenn uten påtalekompetanse står for den praktiske utførelsen av selve etterforskningen, jfr. strpl. § 225 (1) og påtaleinstruksen (på.) § 7-5 (1) og (2). I praksis vil beslutning om å etterforske også kunne fattes av polititjenestemenn uten påtalekompetanse, men da skjer dette i kraft av en uttrykkelig eller stilltiende delegasjon, som begrunnes i effektivitets- og ressurs hensyn i politiet.¹³⁵

I forhold til overordnet påtalemyndighet, er det også politiet som beslutter og utfører etterforskningen, selv om det er en sak der tiltalespørsmålet ligger under statsadvokaten eller riksadvokatens kompetanse.¹³⁶ Overordnet påtalemyndighet vil likevel spille en viktig rolle ved å kunne gi pålegg om iverksettelse, gjennomføring og stansing av etterforskningen jfr. strpl. § 225 (2) og § 75. Videre kan overordnet påtalemyndighet føre tilsyn med etterforskning ved å påse at regler overholdes og at det gjøres nok i den enkelte sak.¹³⁷

---

¹³³ Innst.O.nr.37(1980-1981) s.27.

¹³⁴ Se blant annet Andenæs (2012) s.247-248 og Auglend (2004) s.599.

¹³⁵ Andenæs (2012) s.248 og RA-3/1999 s.8.

¹³⁶ Andenæs (2012) s.247.

¹³⁷ Auglend (2004) s.599.

Når det gjelder saker om vold mot barn, som karakteriseres som alvorlige og utfordrende, er det særlig viktig med slikt tilsyn fra overordnet påtalemyndighet. Disse kan bidra med høy kompetanse, og at effektiviteten og kvaliteten på etterforskningen holdes oppe. I den forbindelse har riksadvokaten gitt klare føringer om at statsadvokatene særlig skal følge opp behandlingen av saker om vold i nære relasjoner og saker det skal brukes dommeravhør.¹³⁸

På den annen side må ikke slike tiltak føre til at sakene blir hengende i systemet. Kanskje like viktig for effektivitet og kvaliteten er derfor også nær og hyppig kontakt mellom påtalejuristen og etterforskerne i saken. I mange saker vil påtalejuristen først vurdere saken når etterforskningen er ferdig, og viktig dialog og diskusjon med etterforskere vil kunne gå tapt. Riksadvokaten har også her pekt på viktigheten av godt samspill mellom etterforsker og påtalejurist, men også kontinuerlig og generell oppfølging fra politimesteren i distriktet, som oppskrift på en god og trygg etterforskning.¹³⁹ Her kunne det kanskje stilles større og mer direkte krav i barnesakene for å sikre en mer kvalitativ og effektiv etterforskning. Hvordan dette gjøres i praksis vil variere fra politidistrikt til politidistrikt og er et spørsmål om tilgang på ressurser.

4.1.3 Hvordan kommer etterforskningen i gang?

4.1.3.1 Anmeldelse eller andre omstendigheter

Etter strpl. § 224 (1) foretas etterforskning når det som følge av ”anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold”. Bestemmelsen gir her to alternative kilder som grunnlag for vurderingen om etterforskning skal iverksettes.

En ”anmeldelse” er normalt en formodning om at en straffbar handling foreligger, og gir derfor ”rimelig grunn” til å straks iverksette etterforskning. Alternativet ”andre omstendigheter” tar sikte på tilfeller når politiet starter etterforskning på grunnlag av egen etterretning og observasjoner, eller når de får melding fra andre myndigheter. Eksempler her er når politiet rykker ut ved husbråk og observerer situasjonen til et barn, eller får melding fra barnevernet om

---

¹³⁸ RA-1/2014 s.13.

¹³⁹ RA-2/2012 s.2.

et barn som kan være utsatt for vold. I utgangspunktet skal det noe grundigere overveielser til for å iverksette etterforskning i disse tilfellene, enn ved en anmeldelse.

4.1.3.2 Rimelig grunn

Etter strpl. § 224 (1) skal ”etterforskning foretas [...] når det er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold”. I første omgang kan ordlyden ”etterforskning foretas” gi uttrykk for en plikt til å etterforske. Imidlertid følger det av Riksadvokatens rundskriv nr. 3 1999 om etterforskning, at ”foretas må tolkes antitetisk” slik at etterforskning ikke settes i verk ”med mindre det er rimelig grunn til det”.¹⁴⁰ ”Rimelig grunn” er derfor det sentrale vilkåret for om etterforskning iverksettes, og vil i utgangspunktet bero på en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering der spørsmålet er om etterforskning bør foretas.

Riksadvokaten påpeker at politi- og påtalemyndigheten står relativt fritt her, fordi de også på dette stadiet kan utøve ”et skjønn innenfor rammen av det opportunitetsprinsipp som gjelder i norsk straffeprosess”.¹⁴¹ Slik det kom frem i kapittel 3.4 om opportunitetsprinsippet, innebærer dette at politi- og påtalemyndigheten i utgangspunktet ikke har noen plikt til å etterforske i ethvert tilfelle selv om forholdene skulle ligge til rette for det, men kan av ressurs hensyn eller andre saklige grunner måtte prioritere, og derfor unnlate å iverksette etterforskning.¹⁴²

Det er dermed i forbindelse med rimelighetsvilkåret, at det foreligger et spørsmål om utgangspunktene kan eller burde stille seg annerledes i barnevoldssakene. At det i det hele tatt foreligger et rimelighetsvilkår i strpl. § 224, taler for at det kan åpnes opp for en større plass til barnet i vurderingen, nettopp av hensyn til barns særlige sårbare stilling. Dette vil samsvare godt med hensynet til barnets beste og plikten til en effektiv beskyttelse mot vold etter barnekonvensjonens artikkel 19.

Hvilke momenter som skal med i rimelighetsvurderingen gir ikke ordlyden i § 224 noen nærmere anvisning på. I følge Metodeutvalget gir ikke ”rimelig grunn” uttrykk for et strengt krav til mistanke. Politiet må derfor ikke rette mistanke mot noen bestemt for å kunne starte etter-

---

¹⁴⁰ RA-3/1999 s.5.

¹⁴¹ RA-3/1999 s.5.

¹⁴² RA-3/1999 s.5.

forskning.¹⁴³ Det er tilstrekkelig at det foreligger en rimelig mulighet for at en straffbar handling er begått. Derfor vil det i ordinære saker og der det foreligger anmeldelse, ikke være særlig vanskelig å avgjøre om etterforskning skal iverksettes.¹⁴⁴

Dette vil nok være tilfellet i mange barnevoldssaker også. På den annen side vil det i noen saker, der det foreligger uklare opplysninger eller når politiet selv har observert noe, være mer usikkert om etterforskning skal åpnes. En ser for eksempel i barnefordelingssaker tilfeller der en av foreldrene kommer med falske anklager om barnemishandling hos den andre forelderen. I slike tilfeller kreves det i dag grundigere vurdering og undersøkelse av påstanden, før en åpner etterforskning. Riksadvokaten har i den forbindelse trukket fram tre veiledende momenter som bør inngå i vurderingen dersom det er tvil.¹⁴⁵

For det første, bør det foretas en sannsynlighetsvurdering av muligheten for at det foreligger et straffbart forhold. Graden av sannsynlighet som kreves vil variere med alvorlighetsgraden på det mulige straffbare forhold. Generelt kan en si at jo mer alvorlig forhold det er snakk om, jo mindre holdepunkter kreves for å iverksette etterforskning. Opplysninger med en viss troverdighet om art, omfang, tid og sted for det straffbare forhold er relevant for sannsynlighetsvurderingen.¹⁴⁶ Det må derfor foreligge en viss formodning om noe straffbart.

For det andre, må politiet vurdere om forholdets alvorlighet ”bærer en etterforskningsinnsats”. Med dette siktes det til en forholdsmessighetsvurdering slik at det ikke i kampen om knappe ressurser brukes etterforskningsmidler på små bagateller. Momenter som forholdets alvorlighet, hvilke etterforskningskritt som er aktuelle og om etterforskningen vil være inngripende er av relevans for forholdsmessighetsvurderingen.

Tilslutt må beslutningen om å etterforske være saklig begrunnet. Den kan ikke bero på politiske standpunkt eller andre utenforliggende hensyn som mistenktes person osv.

---

¹⁴³ NOU 1997:15 s.78-79.

¹⁴⁴ RA-3/1999 s.4.

¹⁴⁵ RA-3/1999 s.6.

¹⁴⁶ RA-3/1999 s.6.

At det foretas en slik vurdering må ses på bakgrunn av hensynet til en mulig siktet og at etterforskning er et inngripende middel. Riksadvokaten har imidlertid også påpekt at andre momenter vil kunne trekkes inn i vurderingen i den enkelte sak.¹⁴⁷ Hensynet til barnets som fornærmet er derfor også relevant i denne sammenheng, og kan tale for at etterforskning lettere skal iverksettes.

I barnevoldssaker vil det ofte foreligge begrenset informasjon som kan gi bidrag til å vurdere sannsynligheten av et mulig straffbart forhold. Dette viser seg spesielt når det er snakk om vold i familien som skjules innenfor husets fire vegger. I forholdsmessighetsvurderingen må det tas hensyn til at etterforskning er inngripende, og at det er en mulighet for at etterforskningen iverksettes overfor foreldre eller andre som ikke har begått noe straffbart. At et barn er fornærmet vil kunne tilsi en grundigere vurdering av hensyn til en mulig uskyldig mistenkt. Dette fordi det å bli etterforsket for vold mot barn gir sterk fordømmelse i samfunnet.

På den annen side vil fravær av etterforskning kunne medføre at alvorlig vold og overgrep mot et barn ikke avdekkes og stoppes. Det er derfor nødvendig at det er en balansegang mellom inngripen overfor en mulig uskyldig, og målet om å avdekke vold og beskytte barnet.

En lovfestet etterforskningsplikt for disse tilfellene, kunne ha styrket rettsikkerheten til barnet. Likevel er det ikke tradisjon for å pålegge politi- og påtalemyndigheten etterforskningsplikt gjennom lov. Dette ser en blant annet av strpl. § 224 (4), der ordlyden bruker ordet ”kan” i forbindelse med iverksettelse av etterforskning når barn dør plutselig og uventet, men der det følger av forarbeidene at det er en etterforskningsplikt i slike tilfeller.¹⁴⁸ Hvordan dette generelt gjøres i dag, er at politi- og påtalemyndigheten er gitt en etterforskningsrett gjennom vilkårene i § 224, og graden av plikt styres av retningslinjer og instruksjer gitt av blant annet riksadvokaten.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ RA-3/1999 s.6.

¹⁴⁸ Prop.105 L(2010-2011) s.20.

¹⁴⁹ Strandbakken (2011) s.174.

4.2 Plikt til å etterforske?

4.2.1 Riksadvokatens instruksjer og andre føringer

Selv om strpl. § 224 gir det generelle utgangspunktet for iverksettelse av etterforskning og i første omgang gir uttrykk for en rimelig fri skjønnsutøvelse for politi- og påtalemyndigheten, er altså skjønnet mer styrt enn som så. Riksadvokaten har nemlig den overordnede ledelsen av påtalemyndigheten jfr. strpl. § 56 (2), og gir med hjemmel i på. § 7-5 (3) nærmere regler for prioriteringen og gjennomføringen av etterforskningen. Hvilken prioritering av saker politiet foretar av ressurs hensyn og andre saklige grunner, vil derfor styres av riksadvokatens årlige prioriteringsdirektiver. Likevel er de sentralt prioriterte sakene fra riksadvokaten få og generelle og har holdt seg stabile over flere år, derfor er det rom for at de enkelte politidistrikter utformer mer detaljerte og lokale prioriteringer for sitt distrikt.¹⁵⁰

Alvorlige voldsforbrytelser og seksuallovbrudd er blant de prioriterte saker, og vold mot barn er inkludert her. I følge riksadvokaten innebærer dette at disse sakene skal etterforskes med særlig grundighet og ”skal gis forrang dersom det er knapphet på ressurser, [...] oppklares så langt råd er, og unødig liggetid skal unngås både hos etterforsker og jurist”.¹⁵¹ Etter krav fra regjeringen med tilslutning fra Stortinget i 2012 om styrket etterforskningsinnsats i politiet, har riksadvokaten hatt etterforskning som et satsningsområde i sine prioriteringsdirektiver.¹⁵²

I den forbindelse har riksadvokaten satt et særlig fokus på økt og styrket etterforskningsinnsats av seksualforbrytelser og vold i nære relasjoner generelt, men også på alvorlig vold mot barn spesielt, fordi disse sakene er krevende å etterforske og påtaleavgjøre.¹⁵³ Riksadvokaten gir i den sammenheng instruks om at ”alle muligheter for avklaring av årsaks- og ansvarsforhold skal som hovedregel være utprøvd før en slik sak kan henlegges”.¹⁵⁴ Dette legger en sterk føring på politiets prioritering av saker, og er et viktig poeng i forhold til vurderingen av politiets etterforskningsplikt av disse sakene.

---

¹⁵⁰ RA-1/2014 s.11.

¹⁵¹ Se bl.a.RA-1/2014 s.8.

¹⁵² Se RA-1/2012 s.2 , RA-1/2013 s.2 og RA-1/2014 s.2.

¹⁵³ Se bl.a.RA-1/2013 s.2 og 8 og RA-1/2014 s.9.

¹⁵⁴ Se bl.a.RA-1/2013 s.8 og RA-1/2014 s.9.

Ser en på riksadvokatens prioriteringsrundskriv fra de siste 10 årene, vil en se et øktende fokus på vold mot barn, særlig fra 2008 og til i dag. Dette har sammenheng med økt oppmerksomhet i politikken, på bakgrunn av blant annet forskning som viser hvor skadelig og ødeleggende det er for barn å bli utsatt for vold, særlig i nære relasjoner der tillit- og avhengighetsforholdet er så sterkt. Riksadvokatens instruksjoner vil derfor ha blitt påvirket av en rekke publikasjoner av regjeringen og Stortinget som retter fokus på bruk av rettsvesenet og viktigheten av god etterforskning, slik at flere saker påtales og igjen fører til tillitt og flere anmeldelser.

Det kan blant annet vises til regjeringens handlingsplaner for vold i nære relasjoner og strategi for bekjempelse av vold og seksuelle overgrep mot barn, der de nyeste publikasjonene er for perioden 2014-2017.¹⁵⁵ Etter disse er den offisielle politikken økt bruk av rettsapparatet for å bekjempe vold, videre rettes det stort fokus på politi- og påtalemyndighetens arbeid med vold i nære relasjoner og det uttales at deres ”innsats er helt avgjørende for å lykkes i arbeidet for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner”.¹⁵⁶

Også Kvinnevoldsutvalgets og Fornærmedeutvalgets utredninger fra 2003 og 2006 vil ha gitt viktige bidrag til Riksadvokatens instruksjoner.¹⁵⁷ Kvinnevoldsutvalget påpekte blant annet i sin utredning på et utgangspunkt om at saker om vold i nære relasjoner skal etterforskes, men at tilføringen av en rekke nye oppgaver i politidistriktene førte til økt kamp om ressursene, og at arbeidet mot vold i nære relasjoner i den forbindelse ikke ble tilstrekkelig prioritert.¹⁵⁸ Fornærmedeutvalgets utredning og følgende lovendring i 2008, har ført til at barn som fornærmet har fått flere prosessuelle rettigheter, dette gir også viktige signaler. Likevel er det kanskje materielle rettigheter som i størst grad sikrer at barnet beskyttes mot vold.

I denne sammenheng har riksadvokaten også kommet med et eget rundskriv om familievold i 2008. Selv om dette rundskrivet i hovedsak gjelder familievold, slår riksadvokaten fast at det kan brukes som veiledning i andre saker der det er tette forbindelser mellom fornærmede og

---

¹⁵⁵ Se Meld.St.15(2012-2013), Handlingsplan (2014-2017) og Strategi (2014-2017).

¹⁵⁶ Handlingsplan (2014-2017) s.22, se og Meld.St.15(2012-2013) s.101.

¹⁵⁷ NOU 2003:31 og NOU 2006:10.

¹⁵⁸ NOU 2003:31 s.152-153.

lovbryter, slik det ofte er i barnevoldssaker.¹⁵⁹ Av rundskrivet følger det et viktig utgangspunkt om at straks politiet forstår at det kan stå overfor en familievoldssak ”skal det settes i gang etterforskning”.¹⁶⁰ Videre slår riksadvokaten fast at disse sakene ikke skal henlegges før alle naturlige etterforskingsskritt er forsøkt og at ressursmangel ikke gir grunnlag for henleggelse.¹⁶¹ En ser at disse uttalelsene begrenser det rimelighetskjønn politi- og påtalemyndigheten er gitt i kraft av strpl. § 224 når det gjelder vold mot barn i nære relasjoner. Prinsippet om barnets beste og realiseringsprinsippet, kan tale for at disse utgangspunktene også kan gjelde i andre saker om vold mot barn.

På bakgrunn av riksadvokatens rundskriv og føringene fra politisk hold, må det etter dette være klart at vold mot barn må være et prioritert etterforskningsområde for politi- og påtalemyndigheten, og mye taler for at det kan gjelde en hovedregel om at disse sakene skal etterforskes, men også slik at etterforskningen skal være særlig grundig. Dette kan for eksempel innebære at der det i andre saker vil være naturlig å legge ned etterforskningen fordi det ikke lenger foreligger ”rimelig grunn”, skal etterforskningen i barnevoldssaker drives lenger slik at det ”snus og vendes på hver stein”. Tor-Geir Myhrer gir uttrykk for et lignende syn forbindelse med etterforskning av voldtektssaker.¹⁶² En særlig styrket og omfattende etterforskning av barnevoldssaker vil ikke bare beskytte det enkelte barn, men vil også sende et viktig signal til allmenheten og vil kunne styrke tillitten til straffesystemet og muligheten for at flere anmelder.

Selv om etterforskning er et inngripende middel for de som rammes, er det på et såpass tidlig stadium i prosessen at hensynet til å beskytte barnet burde veie mer, særlig når vi legger til grunn at det er snakk om alvorlige saker og at det foreligger så store mørketallet på området. I grunn beror dette på en risikovurdering. Spørsmålet om hvor stor grad av risiko som kan plasseres i favør av barnet, er imidlertid åpent.

---

¹⁵⁹ RA-3/2008 s.1.

¹⁶⁰ RA-3/2008 s.3.

¹⁶¹ RA-3/2008 s.9

¹⁶² Myhrer (2001) s.5 og 9.

Etter dette kan ikke manglende prioritering av barnevoldssakene skyldes mangel på retningslinjer og instruksjoner. En årsak kan være at enkelte politidistrikt ikke tar saker om vold mot barn alvorlig nok, likevel er det nok mer sannsynlig at politiet i visse tilfeller ser seg nødt til å nedprioritere noen barnevoldssaker på grunn av mangel på kompetanse eller ressurser. En ser blant annet at kravet fra politidirektoratet om ha familievoldskoordinator i fulltidsstilling i politidistriktene ikke holdes, og at koordinatorene ofte har helt andre oppgaver i tillegg, slik at stillingen reduseres betraktelig.¹⁶³ For å sikre at prioriteringene følges opp i de enkelte politidistrikt, er det helt nødvendig at distriktene tilføres øremerkede ressurser og kompetanse til arbeidet med vold mot barn, og at det føres kontroll med bruken av ressursene.

4.2.2 Bevissikring – særlig om dommeravhørets bevisverdi

Bevissikring er en svært viktig del av etterforskningen, og er helt avgjørende for vurderingen og avgjørelsen av påtalespørsmålet i saken. For barnevoldssakene, som har en helt særskilt vanskelig bevisstilling, er rask og sikker innhenting av bevis spesielt viktig. Riksadvokaten har i den forbindelse påpekt viktigheten av at etterforskningen fra begynnelsen av innrettes med tanke på at det kan være vanskelig å sikre bevis i disse sakene.¹⁶⁴

I den forbindelse er avhøret av barnet, ofte i form av dommeravhør, det viktigste beviset i saken. Det er stor tradisjon for at påtalemyndigheten tillegger dommeravhøret svært stor vekt, og påtalespørsmålet vil derfor ofte avhenge av utfallet av avhøret.¹⁶⁵

Dommeravhør av barn er et tiltak i straffeprosessen for å ivareta hensynet til at overgrepssatte barn kan oppleve møtet med straffeapparatet som skremmende og at barnet skal slippe å gjenfortelle traumatiske opplevelser flere ganger. Når politiet står overfor en sak om seksuelle overgrep mot barn under 16 år, skal avhøret derfor som hovedregel foretas av en dommer utenfor rettsmøte jfr. strpl. §§ 234 (2) og 239 (1). Dommeravhøret brukes både som et etterforskningskritt av politiet, men fungerer også som et bevisopptak til bruk i en eventuell hovedforhandling, og har dermed en dobbelt funksjon.¹⁶⁶ Bevisumiddelbarhetsprinsippet må i

---

¹⁶³ Meld.St.15(2012-2013) s.103.

¹⁶⁴ RA-3/2008 s.3.

¹⁶⁵ Robberstad (2014) s.144.

¹⁶⁶ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.13.

disse tilfellene vike av hensynet til barnet. Selv om barnet ikke avhøres direkte i retten, vil hensynet til siktedes rett på kontradiksjon bli ivaretatt ved at forsvareren gis anledning til å overvære dommeravhøret, og får mulighet til å stille spørsmål til barnet jfr. strpl. § 239 (1) siste punktum.

Dommeravhør kan også brukes i andre saker om vold mot barn når ”hensynet til vitnet tilsier det” jfr. strpl. § 239 (2). Dette er for eksempel aktuelt der barn har blitt utsatt for fysisk mishandling eller vært vitne til vold i hjemmet. At det her gjøres et skille mellom barn som er utsatt for vold i form av seksuelle overgrep og barn som er utsatt for annen vold, sender ut et negativt signal om at ikke all vold mot barn er like alvorlig. Et annet poeng er at det ofte er flytende overganger mellom disse voldsformene, og tidlig på etterforskningsstadiet kan det være vanskelig å utelukke det ene eller andre. Blant annet gikk Fornærmedeutvalget i den forbindelse inn for at dommeravhør skulle gjelde i alle tilfeller det ville være en påkjenning for barnet å vitne, dette ville også være i tråd med prinsippet om hensynet til barnets beste jfr. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1.¹⁶⁷

Av hensyn til dommeravhørets bevisverdi, er det helt sentralt at avhøret foretas så raskt som mulig etter at politiet har fått kunnskap om det straffbare forholdet.¹⁶⁸ Fristen for å gjennomføre dommeravhør er derfor som hovedregel to uker etter anmeldelse til politiet jfr. strpl. § 239 (4). Som det kom frem i kapittel 2, brytes likevel denne fristen systematisk. I 2011 ventet barn i gjennomsnitt 66 dager før avhør ble gjennomført.¹⁶⁹ Det følger av strpl. § 239 (4) at det kan gjøres unntak fra toukersfristen dersom særlige grunner tilsier det, for eksempel av etterforskningsmessige hensyn. Imidlertid viser seg at den lange tidsbruken før avhør foretas i hovedsak skyldes politiets kapasitet og prioriteringer, og sjelden grunnes i etterforskningsmessige hensyn.¹⁷⁰

Lang ventetid mellom overgrep og avhør er en sterk påkjenning for barnet, og går helt i mot hensynet til barnets beste. Dette er blant annet noe barnekomiteen slår ned på i forhold til

---

¹⁶⁷ NOU 2006:10 s.142.

¹⁶⁸ NOU 2006:10 s.142.

¹⁶⁹ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.28.

¹⁷⁰ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s. 29 og 54.

Norges plikt til gjennomføring og beskyttelse av Barnekonvensjonen.¹⁷¹ Lang tid før avhør foretas er også svært negativt for bevissikringen og bevisverdien av dommeravhøret. Det kan føre til at barnet glemmer viktig informasjon. Noe som særlig viser seg i forhold til barn, fordi deres hukommelse ikke er ferdigutviklet.¹⁷² I påvente av avhør kan også barnet bli påvirket eller instruert av foreldre eller andre, noe som kan så tvil om troverdigheten til barnets forklaring.

Disse forholdene har stor betydning for påtalespørsmålet, fordi påtalejuristen må vurdere om det er tilstrekkelig bevis for siktedes skyld, og skal som kjent la all rimelig tvil gå i favør av siktede. Det kan i den forbindelse stilles spørsmål om dommeravhørets doble funksjon kan påvirke påtalejuristen til å vurdere dommeravhøret bevismessig strengere, og at det må mer til før det kan gi grunnlag til påtale, til forskjell fra bevisvurderingen ved ordinære politiavhør.

Hvor dommeravhøret gjennomføres vil også kunne ha betydning for bevisverdien av avhøret. I dag avhøres de fleste barn på Statens Barnehus, som har barnevennlige lokaler og svært gode tekniske fasiliteter som samlet gir grunnlag for gode avhør. For barna som ikke avhøres på Barnehusene kan det forekomme varierende kvalitet på avhørsrom og tekniske fasiliteter, noe som kan ha negativ innvirkning for avhørets bevisverdi.¹⁷³

Selv om dommeravhøret har en helt sentral betydning som bevis, har riksadvokaten blant annet understreket at etterforskningen bør være bred og ta sikte på å best mulig sikre også andre bevis enn barnets forklaring.¹⁷⁴

Rettsmedisinske undersøkelser av barnet kan i den forbindelse gi viktige bidrag til etterforskningen og bevissikringen. I forbindelse med dommeravhøret kan politiet også henvise barnet til undersøkelser, for å prøve å finne støttebevis som biologiske spor eller fysiske skader på barnets kropp. En forutsetning er imidlertid at dette skjer raskt etter at politiet har fått kunnskap om forholdet. Imidlertid viser det seg at rettsmedisinske undersøkelser av overgrepssut-

---

¹⁷¹ Concluding Observations 2010 avsnitt 55.

¹⁷² Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.29.

¹⁷³ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.13.

¹⁷⁴ RA-3/2008 s.5.

satte barn bare utføres i 10-20 % av sakene som anmeldes, og at de som kommer til undersøkelse ofte kommer for sent, slik at viktige bevis kan ha gått tapt.¹⁷⁵ Avdekking av slike bevis er viktig for å støtte opp barnets forklaring, at ikke flere undersøkelser i den forbindelse foretas er derfor negativt, og er særlig noe Barneombudet slår ned på.¹⁷⁶

Årsaken til at få barn undersøkes beror også her på kapasitet og ressurser, men det viser seg også at politiet som regel bare henviser til undersøkelse når barnet har fortalt om overgrep der det kan forventes å finne spor ved hjelp av en rettsmedisinsk undersøkelse.¹⁷⁷ At denne vurderingen beror på hva barnet har fortalt kan imidlertid være problematisk med tanke på at barn ofte i stor grad underrapporterer omfanget av volden og overgrepene de blir utsatt for.¹⁷⁸

Anne Robberstad peker også på at andre bevis enn dommeravhøret er sentralt. Avhør av foreldre, lærere eller venner som gjenforteller det barnet har fortalt, eller beskriver barnets adferd, er således viktige bevis som kan støtte barnets forklaring. Robberstad spør i den forbindelse om påtalejuristene i sin vurdering av påtalespørsmålet tillegger dommeravhøret for stor vekt i forhold til betydningen av de andre bevisene som kan føres.¹⁷⁹

4.3 Avgjørelsen av påtalespørsmålet

4.3.1 Ubetinget offentlig påtale

Utgangspunktet for påtalemyndighetens påtalekompetanse er hovedregelen om ubetinget offentlig påtale i strl. § 77 og anklageprinsippet i strpl. § 63 der det kommer frem at ”domstolen trer bare i virksomhet etter begjæring av en påtaleberettiget, og deres virksomhet opphører når begjæringen blir tatt tilbake”. Bestemmelsene gir til sammen uttrykk for at det er påtalemyndighetens oppgave å avgjøre om det vil reise straffesak, og dette som utgangspunkt uten begjæring fra fornærmede.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.57.

¹⁷⁶ Se artikkel i Aftenposten 02.03.2014.

¹⁷⁷ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.57.

¹⁷⁸ Rapport fra arbeidsgruppe (2012) s.17 og 32.

¹⁷⁹ Robberstad (2014) s.138.

¹⁸⁰ NOU 2006:10 s.28.

Noen straffebud er imidlertid betinget av begjæring fra fornærmede eller at det foreligger allmenne hensyn for at påtalemyndigheten kan reise sak. I forhold til vold, overgrep og utnyttelse av barn vil de fleste tilfeller være underlagt offentlig påtale, eller så vil allmenne hensyn tilsi påtale. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på nevnte begrensninger.

Hovedregelen om ubetinget offentlig påtale er en viktig forutsetning for å sikre at straffesystemet tas i bruk ved tilfeller av vold mot barn. Dette viser seg ved at barn sjelden selv anmelder vold og overgrep, og har ingen forutsetning for selv å begjære påtale. At barnet ikke har ansvaret for påtalen vil også hindre at voldsutøveren truer barnet til å trekke tilbake begjæringen. Ordningen virker dermed som en beskyttende faktor for det voldsutsatte barnet. Et annet poeng er at det er viktig for samfunnet at vold mot barn blir etterforsket og pådømt. Ubetinget offentlig påtale gir dermed et signal om at samfunnet slår alvorlig ned og reagerer på slike lovbrudd.¹⁸¹

4.3.2 Henleggelse eller reise sak for retten?

4.3.2.1 Utgangspunktet

Etter at saken er ferdig etterforsket må påtalemyndigheten vurdere om saken kan reises for retten eller om den må henlegges. Årsaker til at ikke ferdig etterforskede barnevoldssaker ender med tiltale kan henge sammen med forhold ved gjerningspersonen. Enten at politiet ikke finner noen gjerningsperson, at gjerningspersonen er under 15 år, eller at han ikke er strafferettslig tilregnelig. Hovedårsaken til henleggelse av disse sakene, er imidlertid grunnet i manglende bevis, og vil derfor være den henleggelsesgrunnen jeg fokuserer på her.

Det er kompetent påtalemyndighet etter reglene i strpl. kapittel 7 og på. § 22-2 som avgjør om tiltale skal reises eller om saken må henlegges. Tiltals spørsmålet avhenger av om påtalemyndigheten finner at de fire straffbarhetsvilkårene er oppfylt. Vurderingen av bevisene i saken vil derfor ha en sentral betydning, fordi det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden. Påtalemyndigheten skal legge samme beviskrav til grunn som den domstolen anvender for å avsi fellende dom, og vil som utgangspunkt derfor ikke reise tiltale med mindre de føler seg over-

---

¹⁸¹ NOU 2003:31 s.154-155.

bevist om siktedes skyld, og at de klarer å føre bevis for dette i retten.¹⁸² At det viser seg at bevissikringen under etterforskningen av barnevoldssaker er mangelfull har derfor store konsekvenser for muligheten til at saken blir påtalt.

Det strenge beviskravet henger sammen med uskyldspresumsjonen om at enhver rimelig tvil skal komme siktede til gode. Finner ikke påtalemyndigheten at det kan bevises utover enhver rimelig tvil at siktede er skyldig, tas det ikke ut tiltale og saken henlegges på bevisets stilling. Vurderingen som gjøres er individuell og konkret for den enkelte sak.¹⁸³

Som nevnt er det ofte en svært vanskelig bevisstilling i saker om vold mot barn, med få tekniske bevis, og ofte har påtalemyndigheten bare vitnebevis å forholde seg til. At det foreligger et like strengt beviskrav på påtalestadiet som det domstolen anvender fører derfor til at barnevoldssakene i stor grad henlegges på bevisets stilling. At sakene henlegges innebærer at det strafferettslige ansvar ikke blir realisert og at barna i mindre grad har tilgang til effektive strafferettslige prosedyrer, noe som strider mot prinsippet om hensynet til barnets beste jfr. barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1. Hvordan påtalemyndigheten i større grad skal kunne ivareta disse hensynene ved å få sakene for retten er i dag et åpent spørsmål.

4.3.2.2 En påtalevurdering i tråd med barnets beste?

På den ene siden vil en grundigere og kvalitativ bedre etterforskning føre til bevis av høyere kvalitet, som igjen vil kunne føre til flere tiltaler. I forbindelse med bevissikring og dommeravhør er det her et stort forbedringspotensial ved å ta sakene mer alvorlig, og å tilføre og forvalte ressurser riktig på etterforskningsstadiet. På den annen side er det noen forhold ved barn som fornærmet som en god etterforskning ikke kan fjerne, dette henger sammen med at straffeprosessen stort sett er basert på voksne aktører i alle roller, og dermed også i rollen som fornærmet eller vitne.¹⁸⁴ Utfordringene viser seg spesielt ved barns språk, minnekapasitet og sårbarhet for feilhukommelse, og særlig voldutsatte og traumatiserte barn kan ha problemer med å finne ord og mangle begreper som beskriver hva de har blitt utsatt for.¹⁸⁵ Uansett hvor

---

¹⁸² RA-1/2012 s.2.

¹⁸³ Auglend (2004) s.654.

¹⁸⁴ Henum (2003) s.75 og Henum (2004) s.51.

¹⁸⁵ NKVTS rapport 1/2014 s.109

tilrettelagt og forbedret dommeravhørene blir, vil derfor barns måte å forklare seg på i mindre grad kunne tilfredsstillende straffesystemets krav til bevis slik at det kan tas ut tiltaler, og utfallet blir henleggelse.

I tråd med prinsippet om barnets beste må en derfor spørre om vurderingen av påtalespørsmålet ved barnevoldssaker bør stille seg annerledes, på grunn av barns særlige stilling og behov for beskyttelse og omsorg. Praktiseringen av et barneperspektiv i disse tilfellene tilsier at påtalevurderingen ikke kan være en kopi av vurderingen som foretas i forbindelse med voksne voldsofre. En mulighet er at påtalemyndigheten reiser tiltale i alle tilfeller hvor det er rimelig grunn til å tro at siktede er skyldig, og så la domstolen bedømme om bevisene er sterke nok.

Flere rettsteoretikere har gitt uttrykk for en slik mulighet, blant annet skriver Elisabeth Gording Stang at:

”Dersom rettssystemet anerkjenner enkelte menneskers, eller grupper av menneskers, sårbarhet som et rettslig faktum, vil konsekvensen måtte være at det kreves en høyere rettslig standard for å sikre et godt nok vern mot krenkelser og overgrep for de mest sårbare, både nasjonalt og internasjonalt. I praksis kan dette for eksempel innebære en lavere terskel for straffbarhet.”¹⁸⁶

Også Johs Andenæs har gitt uttrykk for at det i ”en gråsone av tvil kan være rimelig å forelegge saken for domstolen til avgjørelse” i tilfeller der påtalemyndigheten antar at mistenkte er skyldig, men er usikker på om bevisene holder i retten.¹⁸⁷ En lavere bevisterskel på påtalestadiet pålegger påtalemyndigheten en større grad av plikt til å ta ut tiltale, og vil kunne bidra til en mer effektiv og reell beskyttelse av barna, fordi sakene blir behandlet av domstolen.

Økt bruk av rettsapparatet vil også synliggjøre sakenes alvorlighet i større grad. I forhold til saker om vold mot barn er dette et viktig poeng, fordi de inntil ganske nylig ikke har blitt tatt særlig alvorlig av samfunnet eller rettsmyndighetene.¹⁸⁸ Dette innebærer at den symbolske

---

¹⁸⁶ Stang (2011) s.161.

¹⁸⁷ Andenæs (1987) s.65. se og Strandbakken (2003)

¹⁸⁸ Hennum (2004) s.51.

effekten av strafferetten bare har virket i kort tid. Allmennprevensjonen har av den grunn et stort potensiale når det gjelder straff for disse lovbruddene, og desto viktigere er det at sakene påtales og kommer for retten.

På den annen side vil et lavere beviskrav stride sterkt mot uskyldspresumsjonen og hensynet til å unngå at uskyldige blir dømt. To grunnleggende prinsipper til vern av individet står dermed mot hverandre. Vern av barnet som fornærmet på den ene siden, mot vern av siktede på den andre. Hvordan disse motstridende prinsippene skal harmoniseres beror på et verdispørsmål om hvem som skal bære risikoen for feil domfellelser. Ser en på styrkeforholdet mellom foreldre og barn, kan dette tale for at foreldre burde bære risikoen i disse tilfellene. Likevel innebærer det faktum at det er allmennheten gjennom påtalemyndigheten som straffeforfølger og pådømmer straffbare forhold, at barnet har hele straffeapparatet på sin side, og dette vil kunne veie opp for et i utgangspunktet skjevt styrkeforhold.

Videre vil et straffesystem med ulikt beviskrav avhengig av lovbrudd fort bli uforutsigbart og kan ende med vilkårlig fengsling. Dette vil da heller ikke være til barnets beste. Straffeforfølgning er statens strengeste reaksjon og medfører en sterk inngripen i individets rettssfære. En ubetinget domstolsbehandling vil også kunne få store konsekvenser for siktedes personlige forhold, selv om han ikke skulle finnes skyldig. For at et slikt system skal legitimeres må det derfor hvile på strenge krav til sikkerhet. Et senket beviskrav vil i prinsippet innebære at man ofrer et enkeltindivid i allmennhetens interesse, og er uforenelig med det rettsstatsideal vi har i vårt samfunn.¹⁸⁹ Selv om hensynet til barnets beste skal settes høyt, må en av hensyn til rettsikkerheten tilgodese siktede med visse fordeler og garantier, til tross for at det kan medføre at saker henlegges og enkelte skyldige slipper straff.¹⁹⁰

Et annet poeng er at et senket beviskrav også nødvendigvis vil innebære at flere tiltalte frifinnes i retten. Dette er ikke i første omgang negativt, men på sikt kan samfunnet miste tillitt til påtalemyndighetenes vurderinger dersom antall frifinnelser blir for høy.¹⁹¹ Tilliten til straffesystemet er jo en forutsetning for dets legitimitet og virke.

---

¹⁸⁹ Strandbakken (2003) s.70.

¹⁹⁰ Strandbakken (2003) s.77.

¹⁹¹ Strandbakken (2003) s.588.

Et lavere beviskrav og et absolutt mål om at alle barnevoldssaker påtales vil derfor neppe være gjennomførbart eller ønskelig. Andre løsninger må derfor velges for å styrke barnets stilling på dette stadiet i prosessen. Foruten å styrke etterforskningen med kompetente etterforskere og mer midler, er det vel så viktig at barnet blir tatt hånd om, vist respekt og forståelse. Et viktig tiltak i den forbindelse er bistandsadvokatens hjelp og oppfølging av saken, også når den henlegges.

4.4 Bistandsadvokaten

4.4.1 Den viktige rollen under etterforskningen

Bistandsadvokatorordningen er sentral for fornærmedes stilling i prosessen, også på etterforsknings- og påtalestadiet. Bistandsadvokatens oppgave er blant annet å ”vareta fornærmedes [...] interesser i forbindelse med etterforskning [...] i saken” jfr. strpl. § 107c (1). Bistandsadvokatens oppgave er særlig viktig for barn, fordi barn har som nevnt mindre forutsetninger til å ivareta egne rettslige og faktiske interesser sammenlignet med voksne, og er derfor avhengig av at andre utøver deres straffeprosessuelle rettigheter.¹⁹² Selv om barn ofte har foreldre som representerer dem, har bistandsadvokaten et selvstendig ansvar for å sørge for at det er barnets interesser som ivaretas, det er barnet som er klienten.¹⁹³

Hva som nærmere bestemt er barnets interesse vil kunne variere. Fornærmedeutvalget uttaler likevel på bakgrunn av undersøkelser og samtaler med enkeltpersoner at ”det ikke er noen tvil om at fornærmede har legitime interesser i å få fastslått gjennom rettsvesenet at det har skjedd urett mot vedkommende, hvem som er den ansvarlige og at det reageres mot lovbruddet”.¹⁹⁴ Bistandsadvokaten er derfor en viktig pådriver for at etterforskningen fører til påtale og at saken kommer for retten. En ser her en link til realiseringsprinsippet. Bistandsadvokaten har også andre viktige oppgaver under etterforskningen, jeg begrenser meg til de som er sentrale i forhold til realiseringsprinsippet og ivaretagelse av barnets interesser.

---

¹⁹² NOU 2006:10 s.134.

¹⁹³ Robberstad (2014) s.35.

¹⁹⁴ NOU 2006:10 s.125.

4.4.2 Kontrollfunksjon

Hva oppgaven til bistandsadvokaten nærmere består i på dette punktet kan betegnes som en kontrollfunksjon. Bistandsadvokaten følger opp kvaliteten og tempoet i etterforskningen og har innsynsrett i etterforskningsdokumentene jfr. strpl. § 242.¹⁹⁵ Det er riktig nok politi- og påtalemyndigheten som skal gjøre etterforskningsjobben, men bistandsadvokaten kan anmode om at det foretas ytterligere etterforskingsskritt, for eksempel at læreren eller venner av barnet avhøres jfr. strpl. § 107c (2) siste punktum. Som påpekt tidligere er det et stort problem at tiden fra anmeldelse til avgjørelse av tiltale spørsmålet er for lang i barnevoldsakene, slik at barnet glemmer viktig informasjon og bevisene svekkes. Dette kan bistandsadvokaten bidra til å bøte på ved å følge med på etterforskningens fremdrift og at saken ikke blir liggende i systemet.¹⁹⁶

4.4.3 Klage over henleggelse

En henleggelse omfatter både beslutningen om å ikke iverksette etterforskning og beslutningen om å ikke reise påtale.¹⁹⁷ I begge tilfeller kan henleggelsen påklages til overordnet påtalemyndighet jfr. strpl. § 59a (1) nr.1. Selv om det ikke kommer uttrykkelig frem i §59a eller § 107c, vil det å klage over henleggelse være en av bistandsadvokatens viktige oppgaver, og er en liten sikkerhetssnor i barnevoldssakene som så ofte blir henlagt.¹⁹⁸

Henleggelse blir ofte bare kategorisert under ulike rubrikker, slik som ”intet straffbart forhold” eller ”henlegges etter bevisets stilling”, men uten nærmere begrunnelse. Påtalemyndigheten har ikke her noen plikt til å begrunne henleggelsen, dette kan være negativt. Uten begrunnelse er det vanskeligere å kontrollere henleggelsens holdbarhet og barnet kan få inntrykk av at det ikke er blitt trodd, noe som fører til økt skyldfølelse.

Bistandsadvokaten som kjenner juristmiljøet, kan til en viss grad bøte på dette ved å ta kontakt med påtalejuristen og få opplysninger om de avveininger som er gjort og ført til resultatet. Slike opplysninger vil gi barnet økt forståelse for hvorfor saken ble henlagt, men gjør det

---

¹⁹⁵ NOU 2006:10 s.181.

¹⁹⁶ Robberstad (2014) s.115.

¹⁹⁷ Ot.prp.nr.53(1995-1996) s.8.

¹⁹⁸ NOU 2006:10 s.182.

også lettere for bistandsadvokaten å skrive en god klage med nøyaktig beskrivelse av ytterligere etterforskingsskritt. Dette kan føre til at henleggelsen i første omgang blir omgjort og at nye etterforskingsskritt iverksettes. En annen sak er i hvilken grad bistandsadvokater faktisk henvender seg slik til påtalejuristene. En sikrere løsning ville være å innføre begrunnelsesplikt for påtalemyndigheten ved henleggelse. Imidlertid viser det seg at påklagde henleggelse sjelden fører til at tiltale blir tatt ut, en begrunnelsesplikt kan dermed bare føre til økt sakspress på påtalemyndigheten uten annet positivt resultat.¹⁹⁹

4.4.4 Rett på bistandsadvokat?

Tross bistandsadvokatens viktige rolle har ikke alle voldsutsatte barn rett på bistandsadvokat i et hvert tilfelle.²⁰⁰ Hvilke sakstyper som gir barnet rett på bistandsadvokat reguleres av strpl. §107a. Etter første ledd bokstav a omfattes barn som er utsatt for de alvorligste seksualforbrytelsene, vold i nære relasjoner eller menneskehandel av ordningen jfr. strl. §§ 192 til 197, §§ 199 og 200 (2) og (3), §§ 219 og 224.

Når det er spørsmål om andre type voldsforbrytelser, er barnets rett til bistandsadvokat begrenset til voldssaker med ”betydelig skade” jfr. § 107a (1) c. Betydelig skade sikter her til legaldefinisjonen i strl. §9, som omfatter ervervsudyktighet, langvarig sykdom og alvorlig psykisk skade.²⁰¹ Det er tilstrekkelig at det er ”grunn til å tro” at slik skade vil inntreffe hos barnet, og en legeerklæring vil her gi informasjon om barnets helseutsikter.²⁰² Barnet kan også få oppnevnt bistandsadvokat i andre tilfeller der sakens art og alvor eller andre særlige forhold tilsier at det er behov jfr. § 107a (3). En kan si at barns særlige sårbare stilling i seg selv tilsier at barnevoldssaker i alle tilfelle vil være en slik sak der det er behov for bistandsadvokat. Imidlertid er det slått fast i forarbeidene at dette er en snever unntaksregel som er ment ”som en sikkerhetsventil og bør praktiseres strengt”.²⁰³

---

¹⁹⁹ Robberstad (2014) s.121.

²⁰⁰ Se endringslov 7.mars 2008 nr.5 jfr. NOU 2006:10 og Ot.prp.nr.11 (2007-2008).

²⁰¹ Robberstad (2014) s.20.

²⁰² Ot.prp.nr.33(1993-1994) s.50.

²⁰³ Ot.prp.nr.33(1993-1994) s.30.

I den forbindelse må det stilles spørsmål ved om ikke voldsutsatte barn burde gis rett til bistandsadvokat i alle tilfeller, enten gjennom en lovendring eller gjennom tolkning av strl. § 107a. Av den nye undersøkelsen til NKVTS, kommer det fram at også mildere former for vold mot barn har store helsemessige konsekvenser.²⁰⁴ Dette støtter dermed opp under en tolkning av § 107a (1) c som innebærer at all vold mot barn må kategoriseres som ”betydelig skade” som gir rett på bistandsadvokat i alle tilfeller. I alle fall kan det argumenteres for at det skal svært lite til før vold mot barn utgjør ”betydelig skade”, da dette vil være i tråd med nulltoleransen for vold mot barn som gjelder i norsk rett.

Jeg kan ikke se at hensynet til siktede eller risikoen for uriktige domfellelser står i veien for en slik regel. En ubetinget rett på bistandsadvokat vil heller være et spørsmål om økonomi og kapasitet. Å gi alle barn rett til bistandsadvokat vil imidlertid gi et viktig signal om hvilken prioritet vold mot barn skal ha, og vil lempe på det styrkeforhold som foreligger mellom barnet og voldsutøveren.

---

²⁰⁴ NKVTS rapport 1/2014 s.112.

5 Avsluttende oppsummering

Gjennom denne oppgaven har jeg søkt å belyse barns strafferettslige vern mot vold på etterforsknings- og påtalestadiet i straffeprosessen. Jeg har også vurdert og stilt spørsmål om muligheten for en større grad av etterforsknings- og påtaleplikt på grunnlag av barns særlige sårbare stilling og behov for et sterkere vern mot vold enn voksne. Dette er i dag et åpent spørsmål, og jeg mener det her foreligger gode grunner for bedre reguleringer i praksis, samt større fokus på problematikken i teorien.

Oppgaven avdekker flere forhold som viser at barn i realiteten har et svakere strafferettslig vern enn rettsreglene formelt tilsier. Barnevoldssakene stopper i stor grad opp på etterforskningsnivå og henlegges på bevisets stilling, noe som hindrer at det strafferettslige ansvar blir realisert og at barnet gis et effektivt og reelt strafferettslig vern. Klare retningslinjer fra den offisielle politikken, instruksjer fra riksadvokaten og en lovpålagt plikt til å hensynta barnets beste, pålegger politi- og påtalemyndigheten å prioritere og etterforske barnevoldssakene. Dette er forhold som taler for en større grad av etterforskningsplikt på dette området. Til tross for dette ser en bare et fåtall saker om vold mot barn i retten, sammenlignet med de tall som viser hvor mange barn som faktisk utsettes for vold i Norge i dag.

Mye av dette bunner i gjennomføringen av politi- og påtalemyndighetens etterforskning. Det pekes blant annet på mangelfull bevissikring og mulighet for forbedret påtalestyring. Jeg tror nok at politi- og påtalemyndigheten i stor grad ønsker å avdekke, oppklare og prioritere barnevoldssakene, men manglende kompetanse og ressurser er begrensende faktorer for effektiviteten og kvaliteten på etterforskningen. Fokus på spesialkompetanse og økt tilføring av ressurser rettet direkte mot disse sakene er derfor helt essensielt og vil kunne føre til at flere saker ender for retten. Barnekonvensjonen vil i den forbindelse være et viktig argument i bevilgningsdiskusjoner, både nasjonalt og lokalt.

På den annen side er det visse forhold ved barnevoldssakene som en økt og forbedret etterforskning ikke kan gjøre noe med. Nettopp fordi det er barn som er fornærmet og at dagens straffesystem i mindre grad er innrettet på å forholde seg til barn, vil det fortsatt være mange saker som aldri blir påtalt.

Endringer av straffeprosessen gjennom en påtaleplikt og senkede beviskrav er et mulig tiltak for å få flere saker for retten, men dette er kontroversielt og det er ikke sikkert det er en farbar vei å gå. Det kan argumenteres med at hvor mye en kan få gjort ved å endre dagens system er begrenset, blant annet fordi det hevdes at straffetrusselen ikke rekker så langt på privatlivets område. Likevel velger jeg å ha tro på straffesystemet som et beskyttende middel for barns rettsvern. Selv om det foreligger utfordringer, er det nødvendig at vi som samfunn har et straffesystem som faktisk praktiseres slik at det gir barna den sterke beskyttelsen mot vold som de har krav på. Utfordringene må heller tvinge oss til å tenke nytt og handle for barnas skyld.

6 Litteraturliste

6.1 Lov og forskrift

Straffeprosessloven	Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25
Straffeloven	Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10
Barneloven	Lov om barn og foreldre av 8. april nr. 7
Menneskerettsloven	Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30
Påtaleinstruksen	Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten av 28. juni 1985 nr. 1679

6.2 Internasjonale konvensjoner

Barnekonvensjonen	FNs internasjonale konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989
EMK	Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950
Wienkonvensjonen	Vienna Convention on the Law of Treaties av 23. mai 1969

6.3 Rettspraksis

Norsk Retstidende

Rt. 2010 s. 949

Rt. 2010 s. 129

Rt. 2009 s. 1261

Rettens Gang

RG. 2013 s. 292

6.4 Forarbeider

Ot.prp.nr.104 (2008-2009)	<i>Om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)</i>
Ot.prp.nr.11 (2007-2008)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte)</i>
Ot.prp.nr.113 (2004-2005)	<i>Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.)</i>
Ot.prp.nr. 90 (2003-2004)	<i>Om lov om straff (straffeloven)</i>
Ot.prp.nr.53 (1995-1996)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven (klagerett over påtalevedtak mv.)</i>
Ot.prp.nr.33 (1993-1994)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven mv (styrking av kriminalitetsofres stilling)</i>
NOU 2006:10	<i>Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter</i>
NOU 2003:31	<i>Retten til et liv uten vold</i>
NOU 1997:15	<i>Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet. (Meto- deutvalget)</i>
NOU 1984:27	<i>Ny påtaleinstruks</i>
NOU 1981:35	<i>Politiets rolle i samfunnet</i>
NUT 1969:3	<i>Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosess- lovkomiteen</i>
Innst.O.nr.37(1980-1981)	<i>Innstilling frå justiskomiteen om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)</i>
Prop.105 L (2010-2011)	<i>Endringar i straffeprosesslova mv. (etterforskningsplikt mv.)</i>

6.5 Litteratur

- Aas, Geir. (2013). *"Politi- og påtalemyndighetens praktisering av familievoldsbestemmelsen (jfr. straffelovens § 219)"* Tidsskrift for strafferett, nr. 2 2013, s. 236-245.
- Aas, Geir. (2009). *"Politiinngrep i familiekonflikter"* PhD-avhandling ved Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo. 2009.
- Andenæs, Johs. (2012) *"Norsk Straffeprosess samlet utgave ved Tor-Geir Myrer"* 4. utg. Oslo, 2012.
- Andenæs, Johs. (2009) *"Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene, samlet utgave ved Kjell V. Andorsen"* 2.utg. Oslo, 2009.
- Andenæs, Johs. (1987) *"God åklagarsed"* Det 31. nordiske Juristmøde 1987 s. 59-70.
- Auglend, Ragnar L. M. (2004) *"Politirett"* 2. utg. Oslo, 2004. Med Henry John Mæland og Knut Røsandhaug.
- Bendiksen, Lena R.L. og Trude Haugli. (2014) *"Sentrale emner i barneretten"* 1.utg. Oslo, 2014.
- Bring, Thomas og Christian Diesen. (2005) *"Förundersökning"* 3.utg. Stockholm, 2005.
- Eckhoff, Torstein (2001) *"Rettskildelære"* 5. utg. ved Jan E Helgesen, Oslo, 2001.
- Haugli, Trude. (2002) *"Det mangfoldige barnets beste"* i Bonus Pater Familias. Festskrift til Peter Lødrup, 70 år, Oslo 2002 s. 313-327.
- Hennum, Ragnhild. (2004) *"Seksuelle overgrep mot barn – omfang og rettsapparatets behandling"* Utredning på oppdrag fra Redd Barna, rapportnummer 05/2004.
- Hennum, Ragnhild. (2003) *"Visjoner og realiteter i rettsapparatets behandling av saker"*

- om seksualisert vold – utviklingen 1980-2000*” Våldets offer – vårt ansvar (rapport fra Nordisk Konferanse) Umeå, 2003.
- Hov, Jo. (1983) *”Påtalemyndighetens organisasjon og kompetanse”* Bergen, 1983.
- Hov, Jo. (1998) *”Henleggelse av straffesaker”* i Festskrift til Per Stavang, 1998 s.613.
- Høstmælingen, Njål m.fl. (2012) *”Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge”* 2. utg. Oslo, 2012. Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.)
- Høstmælingen, Njål. (2003) *”Internasjonale menneskerettigheter”* 1.utg. Oslo, 2003.
- Kjelby, Gert Johan. (2013) *”Mellom rett og plikt til straffefølgning”* 1. utg. Oslo, 2013.
- Lindboe, Knut. (1994) *”Barnet som offer i strafferetten og hos barnevernet”* Barnevernspedagogen 1994 s.21.
- Myhrer, Tor-Geir. (2001) *”Etterforskningsbegrepet: Avgrensning, vilkår, roller og ansvar.”* i Tidsskrift for strafferett nr. 1/2001.
- Nielsen, Beth Grothe. (2001) *”Straffesystemet i et barneperspektiv – seksuelle overgrep mot barn i familien”* 2.utg. København, 2001.
- Robberstad, Anne. (1999) *”Mellom tvekamp og inkvisisjon – straffeprosessens grunnstruktur belyst ved fornærmedes stilling.”* Oslo, 1999.
- Robberstad, Anne. (2014) *”Bistandsadvokaten”* 3.utg. Oslo, 2014.
- Smith, Lucy. (2008) *”Nyere utvikling i barneretten”* i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 2008 s. 84-95.
- Stang, Elisabeth Gording. (2011) *”Alle former for vold mot barn er forbudt – og straffbart?”* Kritisk Juss 2011 s 155-177.

- Stang, Elisabeth Gording. (2007) *"Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4"* 1.utg. Oslo, 2007.
- Strandbakken, Asbjørn. (2011) *"Etterforskningsplikt ved barnedødsfall - styrking av barns rettsikkerhet?"* i Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 2011 s. 173-175.
- Strandbakken, Asbjørn. (2003) *"Uskyldspresumsjonen – In dubio pro reo"* 1.utg. Bergen, 2003.
- Søvig, Karl Harald. (2009) *"Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett"* En utredning gjort på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet. Det juridiske fakultets skriftserie, UiB nr.115, 2009.
- Torgersen, Runar. (2008) *"Ulovlig beviserverv og bevisforbud i straffesaker"* PhD-avhandling ved Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo, 2008.

6.6 FNs Barnekomité

Committee on the Rights of the Child

- General Comment No. 14 (2013) *On the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* 29. mai 2013. (CRC/C/GC/14)
- General Comment No.13 (2011) *The right of the child to freedom from all forms of violence.* 18. april 2011. (CRC/C/GC/13)
- General Comment No. 5 (2003) *General Measures of Impementation of the Convention on the Rights of the Child* 27. november 2003. (CRC/C/GC/5)
- Concluding Observations 2010 *Concluding observations on the fourth periodic report of Norway,* 3.mars 2010. (CRC/C/NOR/4)

6.7 Riksadvokatens rundskriv

RA-1/2014	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2014 – politiet og statsadvokatene</i>
RA-1/2013	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2013</i>
RA-1/2012	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2012</i>
RA-2/2012	<i>Krav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokat- embetene</i>
RA-1/2011	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet og statsadvokatene</i>
RA-2/2011	<i>Etterforskningsplikt – Barn og unge under 18 år</i>
RA-1/2010	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet – 2010.</i>
RA-1/2009	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet – 2009</i>
RA-2/2009	<i>Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembe- tene – 2009</i>
RA-1/2008	<i>Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet – 2008</i>
RA-3/2008	<i>Familievold</i>
RA-3/1999	<i>Etterforskning</i>

6.8 Annet

Meld.St.15 (2012-2013)	<i>"Forebygging av bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve."</i> Stortingsmelding, Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 8.mars 2013.
Handlingsplan (2014-2017)	<i>"Et liv uten vold – Handlingsplan mot vold i nære relasjoner"</i> Justis- og beredskapsdepartementet, Oslo 2013.
Strategi (2014-2017).	<i>"Barndommen kommer ikke i reprise – Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom"</i> Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, Oslo 2013.
Rapport fra arbeidsgruppe (2012)	<i>"Avhør av særlige sårbare personer i straffesaker"</i> Justis- og beredskapsdepartementet, Oslo 2012.
NKVTS Rapport 1/2014	<i>"Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv"</i> Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2014.
Vista Analyse Rapport 2012/41	<i>"Samfunnsøkonomiske kostnader av vold i nære relasjoner"</i> VISTA Analyse AS, 2012.
Aftenposten 21.02.2014	<i>"Overgrepsutsatte barn må vente ulovlig lenge på avhør"</i> http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Overgrepsutsatte-barna-vente-ulovlig-lenge-pa-avhor-7477336.html#.Uy0j3K15Oj3
Aftenposten 02.03.2014	<i>"Barneombudet: et svik mot barna"</i> http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Barneombudet---Et-svik-mot-barna-7487868.html#.U1KKUK1_uj0
Intervju på NRK P2, Ekko 12.03.2014	Intervju med barneombud Anne Lindboe, advokat Thea Totland og politimester i Troms Ole Sæverud om avhør og undersøkelse av volds- og overgrepsutsatte barn. http://radio.nrk.no/serie/ekko-hovedsending/mdsp25005014/12-03-2014

